

บทที่ 5

การจำแนกวัตถุประสงคของการแปลงกายในการแสดงละครไทย

บทละครของไทยที่นำมาใช้เป็นข้อมูลในการจำแนกวัตถุประสงคของการแปลงกายในการแสดงละครไทย คือ พระราชนิพนธ์ดังต่อไปนี้ เรื่อง รามเกียรติ์ บทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เรื่อง ไกรทอง คำวิ มณีพิชัย สังข์ทอง อิเหนา บทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย และ บทพระนิพนธ์เรื่องแก้วหน้าม้าในกรมหลวงภูวเนตรนรินทรฤทธิ์ จากนั้นผู้วิจัยได้จัดวัตถุประสงคของการแปลงกายในการแสดงละครไทยขึ้นมาใหม่โดยพิจารณาจากข้อมูลที่ได้จากของ สติธ ฑอมป์สัน ดังต่อไปนี้

1. ลักษณะของการแปลงกายที่มีวัตถุประสงคในด้านดี

1.1 แปลงกายเพื่อไปหาคู่ครอง

1.1.1 มนุษย์แปลงเป็นมนุษย์อื่น

1.1.2 มนุษย์แปลงเป็นสัตว์

1.1.3 มนุษย์แปลงเป็นวัตถุ

1.1.4 มนุษย์แปลงเป็นอมมนุษย์*

1.1.5 สัตว์แปลงเป็นมนุษย์

1.1.6 สัตว์แปลงเป็นอมมนุษย์*

1.1.7 สัตว์แปลงเป็นสัตว์*

1.1.8 อมนุษย์แปลงเป็นมนุษย์

1.1.9 อมนุษย์แปลงเป็นสัตว์

1.1.10 อมนุษย์แปลงเป็นอมมนุษย์

1.1.11 อมนุษย์แปลงเป็นวัตถุ

1.2 แปลงกายเพื่อไปช่วยเหลือ

1.2.1 มนุษย์แปลงเป็นมนุษย์อื่น

- 1.2.2 มนุษย์แปลงเป็นสัตว์
- 1.2.3 มนุษย์แปลงเป็นวัตถุ
- 1.2.4 มนุษย์แปลงเป็นอมมนุษย์*
- 1.2.5 สัตว์แปลงเป็นมนุษย์
- 1.2.6 สัตว์แปลงเป็นอมมนุษย์*
- 1.2.7 สัตว์แปลงเป็นสัตว์*
- 1.2.8 อมนุษย์แปลงเป็นมนุษย์
- 1.2.9 อมนุษย์แปลงเป็นสัตว์
- 1.2.10 อมนุษย์แปลงเป็นอมมนุษย์
- 1.2.11 อมนุษย์แปลงเป็นวัตถุ
- 1.3 แปลงกายเพื่อความปลอดภัย
  - 1.3.1 มนุษย์แปลงเป็นมนุษย์อื่น
  - 1.3.2 มนุษย์แปลงเป็นสัตว์
  - 1.3.3 มนุษย์แปลงเป็นวัตถุ
  - 1.3.4 มนุษย์แปลงเป็นอมมนุษย์*
  - 1.3.5 สัตว์แปลงเป็นมนุษย์
  - 1.3.6 สัตว์แปลงเป็นอมมนุษย์*
  - 1.3.7 สัตว์แปลงเป็นสัตว์*
  - 1.3.8 อมนุษย์แปลงเป็นมนุษย์
  - 1.3.9 อมนุษย์แปลงเป็นสัตว์
  - 1.3.10 อมนุษย์แปลงเป็นอมมนุษย์
  - 1.3.11 อมนุษย์แปลงเป็นวัตถุ
- 2. ลักษณะของการแปลงกายที่มีวัตถุประสงค์ในด้านร้าย
  - 2.1 แปลงกายเพื่อไปช่วยวน
    - 2.1.1 มนุษย์แปลงเป็นมนุษย์อื่น
    - 2.1.2 มนุษย์แปลงเป็นสัตว์
    - 2.1.3 มนุษย์แปลงเป็นวัตถุ

2.1.4 มนุษย์แปลงเป็นอมมนุษย์*

2.1.5 สัตว์แปลงเป็นมนุษย์

2.1.6 สัตว์แปลงเป็นอมมนุษย์*

2.1.7 สัตว์แปลงเป็นสัตว์*

2.1.8 อมนุษย์แปลงเป็นมนุษย์

2.1.9 อมนุษย์แปลงเป็นสัตว์

2.1.10 อมนุษย์แปลงเป็นอมมนุษย์

2.1.11 อมนุษย์แปลงเป็นวัตถุ

2.2. แปลงกายเพื่อทำลาย

2.2.1 มนุษย์แปลงเป็นมนุษย์อื่น

2.2.2 มนุษย์แปลงเป็นสัตว์

2.2.3 มนุษย์แปลงเป็นวัตถุ

2.2.4 มนุษย์แปลงเป็นอมมนุษย์*

2.2.5 สัตว์แปลงเป็นมนุษย์

2.2.6 สัตว์แปลงเป็นอมมนุษย์*

2.2.7 สัตว์แปลงเป็นสัตว์*

2.2.8 อมนุษย์แปลงเป็นมนุษย์

2.2.9 อมนุษย์แปลงเป็นสัตว์

2.2.10 อมนุษย์แปลงเป็นอมมนุษย์

2.2.11 อมนุษย์แปลงเป็นวัตถุ

2.3 แปลงกายเพื่อหลอกลวง

2.3.1 มนุษย์แปลงเป็นมนุษย์อื่น

2.3.2 มนุษย์แปลงเป็นสัตว์

2.3.3 มนุษย์แปลงเป็นวัตถุ

2.3.4 มนุษย์แปลงเป็นอมมนุษย์*

2.3.5 สัตว์แปลงเป็นมนุษย์

2.3.6 สัตว์แปลงเป็นอมมนุษย์*

2.3.7 สัตว์แปลงเป็นสัตว์*

2.3.8 อมนุษย์แปลงเป็นมนุษย์

2.3.9 อมนุษย์แปลงเป็นสัตว์

2.3.10 อมนุษย์แปลงเป็นอมนุษย์

2.3.11 อมนุษย์แปลงเป็นวัตถุ

หมายเหตุ * ที่เพิ่มขึ้นจากของ สติธ ฆมปป์สัน นั้นเป็นรูปแบบการแปลงกายที่ปรากฏเพิ่มขึ้นในงานวิจัยครั้งนี้

ผู้วิจัยได้จำแนกวัตถุประสงค์ของการแปลงกายในการแสดงละครไทยออกมา โดยได้แบ่งตามละครเรื่องต่าง ๆ 6 เรื่องดังนี้

บทพระราชนิพนธ์ 6 เรื่อง สามารถจำแนกวิธีการแปลงกายได้ดังนี้

เรื่องรามเกียรติ์

เรื่องรามเกียรติ์ บทพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช จากการศึกษาบทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชสามารถจำแนกรูปแบบของการแปลงกายที่ปรากฏอยู่ตามหมวดหมู่ ดังนี้

ลักษณะของการแปลงกายที่มีวัตถุประสงค์ในด้านดี

1. แปลงกายเพื่อไปหาคู่ครอง

จากการทำการศึกษาบทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ปรากฏการแปลงกายเพื่อไปหาคู่ครองตามหมวดหมู่ได้ดังนี้

1.1 มนุษย์แปลงเป็นอมนุษย์ ปรากฏอยู่ 1 เหตุการณ์คือ

1.1.1 ตอนหนุมานแสดงตัวว่าเป็นวานร

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากหนุมานแปลงกายเป็นชายหนุ่มเพื่อที่จะเข้าไปหานางวานรินทร์ที่อยู่ถ้ำนั้นแล้วนางไม่เชื่อว่าเป็นหนุมานและไม่ยอมให้ทางที่วิรุญจำบัง

หนีไปหลบซ่อนอยู่ มาณพแปลงจึงได้แปลงกลายเป็นหนุมานตามเดิม เพื่อให้นางวานรินทร์อ่อนใจแล้วยินยอมบอกให้ทราบที่ซ่อนแต่โดยดี

เมื่อพิจารณาเราจะเห็นได้ว่าลักษณะการแปลงกายในตอนนี้มีวัตถุประสงค์แปลงกายในด้านดี เพื่อเดินทางไปหาคู่ครอง และการแปลงกายในครั้งนี้สามารถที่จะจัดให้อยู่ในหมวดมนุษย์แปลงเป็นอมมนุษย์ เพราะเนื่องจากในเวลานั้นหนุมานได้แปลงกายเป็นมนุษย์หนุ่มจึงถือว่าในขณะนั้นหนุมานเป็นมนุษย์แล้วได้กลายร่างกลับไปเป็นหนุมานก็คืออมมนุษย์ ดังบทพระราชนิพนธ์ดังนี้

“ว่าพลางขอรอภิวาหน์   พระสยามภูวนาถเรื่องศรี
 สำรวมใจร้ายเวทอันฤทธิ   ชุนกระบี่กลับกลายกายฯ”

๑ 2 คำ ๑ ตระ

บัดเดี๋ยวก้เป็นวานร   มีเขี้ยวแก้วอรชรซ่ายขวา
 กุณฑลขนเพชรมาลา   หาวเป็นคาราเดือนตะวันฯ”

๑ 2 คำ ๑ กุภาพathy

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549ค, หน้า 207)

1.2 อมนุษย์แปลงเป็นมนุษย์ ปราบกฏอยู่ 1 เหตุการณ์คือ

1.2.1 ตอนหนุมานแปลงกายเป็นชายหนุ่ม

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากวิรุญจำบังได้กำบังกายแล้วหนีมา ไปพบนางวานรินทร์แล้วนางวานรินทร์ได้ชี้ทางให้ไปหลบซ่อนในฟองน้ำ เมื่อหนุมานเดินทางมาถึงพบพวกลิงป่าจึงทราบว่าในถ้ำนี้มีนางวานรินทร์อยู่จึงคิดอุบายแปลงกายเป็นชายหนุ่ม เข้าไปหานางเพื่อที่จะให้นางใจอ่อนและยอมบอกข่าวเรื่องวิรุญจำบังที่หนีมา

เมื่อพิจารณาเราจะเห็นได้ว่าลักษณะการแปลงกายในตอนนี้มีวัตถุประสงค์แปลงกายในด้านดี เพื่อเดินทางไปหาคู่ครอง และการแปลงกายในครั้งนี้สามารถที่จะจัดอยู่ในหมวด อมนุษย์แปลงเป็นมนุษย์ เพราะเนื่องจากในเวลานั้น หนุมานซึ่งเป็นอมมนุษย์ได้แปลงกายเป็นชายหนุ่มที่เป็นมนุษย์ ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“คิดแล้วขอรจันเหนือเกล้า   ใหว้พระเป็นเจ้านาถา
 ทั้งคุณสมเด็จพระจักรา   ก็ร้ายเวทวิทยาแปลงกายฯ”

๑ 2 คำ ๑ ตระ

เป็นมานพน้อยทรงลักษณะ   ผิวพัคร์พริ้มเพริศเฉิดฉาย
 ส่องศรีประเสริฐเลิศชาย   กรายกรเข้าถ้ำคีรีฯ

ฯ 2 คำฯ นุชฉาย

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549ก, หน้า 201)

2. แปลงกายเพื่อไปช่วยเหลือ

จากการทำการศึกษาบทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ปรากฏการแปลงกายเพื่อไปช่วยเหลือตามหมวดหมู่ได้ดังนี้

2.1 มนุษย์แปลงเป็นอมมนุษย์ ปรากฏอยู่ 1 เหตุการณ์คือ

2.1.1 ตอนพระอินทร์สั่งนางรัมภาให้มาช่วยพระลพ

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากที่พระลพถูกจับตัวไว้ในกรุงอโยธยา พระอินทร์ก็ได้มีรับสั่งให้นางรัมภามาช่วย นางรัมภาได้คิดอุบายโดยการแปลงกายเป็นนางกำนัล มีหน้าที่ตักน้ำให้คนที่ถูกจองจำ

เมื่อพิจารณาเราจะเห็นได้ว่าลักษณะการแปลงกายในตอนนี้มีวัตถุประสงค์แปลงกายในด้านดี คือเพื่อไปช่วยเหลือ และการแปลงกายในครั้งนี้สามารถที่จะจัดอยู่ในหมวด อมมนุษย์แปลงเป็นมนุษย์ เพราะเนื่องจากในเวลานั้นนางรัมภาเป็นนางฟ้าซึ่งเป็นอมมนุษย์ได้แปลงกายเป็นนางกำนัลที่เป็นมนุษย์ ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“เลื่อนลอยมาการอากาศ   หมายมาตรอชยุชยาราชฐาน
 รั้นถึงฟางพื่นพสุธาร   นงคราญจำแลงแปลงกาย

ฯ 2 คำฯ ตรี

เหมือนนางมนุษย์แฉ่งน้อย   แซ่มช้อยพริ้งเพริศเฉิดฉาย
 กระเดียดหมอน้ำนาคกราย   บ่ายพัคร์มาตามมรรคา”

ฯ 2 คำฯ ชูบ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549ง, หน้า 407)

2.2 อมนุษย์แปลงเป็นสัตว์ ปรากฏอยู่ 2 เหตุการณ์คือ

2.2.1 ตอนพระนารายณ์ปราบหิรันตยักษ์

“เมื่อนั้น
ครั้งพระลักษมณ์กลับไปธานี

องค์ท้าวสหสนันย์เรื่องศรี
จึงนิมิตอินทรีย์ด้วยศักดา

๑ 2 คำ ๑ ตระ

บัดเดี้ยวกลับเป็นมหิงส์
ยกหูชูหางวางมา

งามยิ่งกว่าฝูงที่ในป่า
ย้งนางสีดาบังอร”

๑ 2 คำ ๑ เพลง

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549ง, หน้า 347)

2.3 อมนุษย์แปลงเป็นอมนุษย์ ปราภฏอยู่ 5 เหตุการณ์คือ

2.3.1 ตอนพระนารายณ์แปลงเป็นนางอัปสร

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากที่นนทกได้พรจากพระอิศวรทำให้มีนิ้วเพชร มีฤทธิ์สามารถชี้ใครแล้วทำให้ตายได้ จึงคิดกำเริบใจคิดจะแก้แค้นเทวดาและนางฟ้าที่ได้มาล้างแค้นตัวเองโดยวิธีการการไล่ชี้นิ้วเพชร ฆ่าพวกเทวดาและนางฟ้า ทำให้ร้อนไปถึงพระนารายณ์จะหาวิธีการปราบนนทก โดยวิธีการของพระนารายณ์นั้นจะให้นิ้วเพชรของนนทกชี้ตัวนนทกเอง โดยพระนารายณ์ได้แปลงการเป็นนางอัปสรเข้าไปล่อลวง

เมื่อพิจารณาเราจะเห็นได้ว่าลักษณะการแปลงกายในตอนนี้มีวัตถุประสงค์แปลงกายในด้านดี เพื่อไปช่วยเหลือ และการแปลงกายในครั้งนี้สามารถที่จะจัดอยู่ในหมวด อมนุษย์แปลงเป็นอมนุษย์เพราะเนื่องจากในเวลานั้นพระนารายณ์ซึ่งเป็นอมนุษย์ได้แปลงกายเป็นนางอัปสรที่เป็นอมนุษย์ ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“เมื่อนั้น
รับสั่งถวายเป็นบัณฑิตา

องค์พระนารายณ์นาถา
ออกมาแปลงกายด้วยฤทธิ๑

๑ 2 คำ ๑ ตระ

เป็นโฉมนางเทพอัปสร
กรายกรอย่างเอื้องจรีลี

อ่อนแอ่นอรชรเฉลิมศรี
ไปสู่ที่นนทกจะเดินมา๑”

๑ 2 คำ ๑ เชิด เพลง

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549ก, หน้า 50)

2.3.2 ตอนพระนารายณ์อุบายให้ทศกัณฐ์คืนพระอูมา

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากที่ทศกัณฐ์ได้ทำการชะลอเขาไกรลาสให้คืนตรงได้พระอิศวรเคยให้พรไว้ว่า ถ้าสามารถที่จะชะลอเขาไกรลาสให้ขึ้นตรงได้ จะขอสิ่งใดพระองค์จะให้ตามปรารถนา ทศกัณฐ์จึงได้ทูลขอพระอูมาไป ซึ่งพระอิศวรก็ได้ประทานไปดังที่ทศกัณฐ์ต้องการ แต่ทศกัณฐ์ไม่สามารถที่จะแต่ต้ององค์พระอูมาได้ นอกจากทูลไว้เหนือเศียร พระนารายณ์จึงคิดอุบายแปลงกายเป็นยักษ์ชรา เพื่อที่จะไปดักรอบอกให้ทศกัณฐ์นำพระอูมากลับไปแล้วทูลขอนางมณฑิลาไปแทน

เมื่อพิจารณาเราจะเห็นได้ว่าลักษณะการแปลงกายในตอนนี้มีวัตถุประสงค์แปลงกายในด้านดี เพื่อไปช่วยเหลือ และการแปลงกายในครั้งนี้อาจจะจัดอยู่ในหมวด อมนุษย์แปลงเป็นมนุษย์เพราะเนื่องจากในเวลานั้นพระนารายณ์ซึ่งเป็นมนุษย์ได้แปลงกายเป็นยักษ์แก่ที่เป็นมนุษย์ ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“ครั้นถึงต้นทางไปลงกา   ก็ลงยังชายป่าพนาสณฑ์
พระองค์จึงคิดอุบายกล   ร่ายมนต์จำแลงอินทรีย์ฯ

ฯ 2 คำ ฯ ตรี

ด้วยเดชพระเวทอันเชี่ยวชาญ   ก็บันดาลกลายเป็นยักษ์
รูปร่างแก่เฒ่าอัปรีช   ทำที่ดั่งหนึ่งพาลา
จับจอบขุดปิดพิศล   ยืนปลุกซึ่งต้นพฤกษา
เอายอดลงพื้นพสุธา   กลับรากขึ้นมาอัมพรฯ”

ฯ 4 คำ ฯ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549ก, หน้า 120)

2.3.3 ตอนหนุมานนิมิตกายล้อมกองทัพ

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากที่พระรามให้พิเภกทำนายฝันของพระราม จึงทราบข่าวไมยราพอสู่ที่อยู่เมืองบาดาล จะมาทำการสะกดทัพ แล้วจะลักพระรามพากลับไปยังเมืองบาดาล ดังนั้นหนุมานจึงคิดอุบาย ที่จะนิมิตกายให้ใหญ่โตขึ้นจากร่างเดิมเพื่อป้องกันไม่ให้ไมยราพเข้ามาถึงองค์พระรามได้

เมื่อพิจารณาเราจะเห็นได้ว่าลักษณะการแปลงกายในตอนนี้มีวัตถุประสงค์แปลงกายในด้านดี เพื่อไปช่วยเหลือ และการแปลงกายในครั้งนี้อาจจะจัดอยู่ในหมวด อมนุษย์แปลงเป็นมนุษย์เพราะเนื่องจากในเวลานั้นพระนารายณ์ซึ่งเป็นมนุษย์ได้แปลงกายเป็นยักษ์แก่ที่เป็นมนุษย์ ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“ครั้นถึงซึ่งฝั่งพระสมุทร หยุดอยู่ที่แนวถนนใหญ่
ประนมกร่ายเวทอันเกรียงไกร สะกดใจนิมิตอินทรีย์ฯ

ฯ 2 คำ ฯ ตระ

ด้วยเดชพระทัยอันเชี่ยวชาญ ก็บันดาลกายกระบี่ศรี
สูงใหญ่กว่าพระเมรุคีรี ทอดขวางชลธีตลอดมาฯ”

ฯ 2 คำฯ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549ค, หน้า 35)

2.3.5 ตอนหนุมานนิมิตกายเป็นถนนให้กองทัพพระพรตข้ามฝั่งสมุทรไท

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากที่พระพรตและพระสัตรีได้พักอยู่ในสวน
ขวัญของกรุงลงกา และยอมให้นางศรีชฎา นางเบญกายและนางมณโฑเข้าเฝ้าเสร็จแล้ว
พระองค์จะทำการยกทัพกลับกรุงอโยธยา ระหว่างทางจะต้องข้ามมหาสมุทร หนุมานจึง
ได้ขออาสาแปลงกายเป็นถนนให้กองทัพพระพรตข้ามฝั่งสมุทรไท

เมื่อพิจารณาเราจะเห็นได้ว่าลักษณะการแปลงกายในตอนนี้มี
วัตถุประสงค์แปลงกายในด้านดี เพื่อไปช่วยเหลือ และการแปลงกายในครั้งนี้สามารถ
ที่จะจัดอยู่ในหมวด อมนุษย์แปลงเป็นอมนุษย์เพราะเนื่องจากในเวลานั้นหนุมานซึ่งเป็น
อมนุษย์ได้แปลงกายให้ตัวเองใหญ่โตขึ้นเพื่อใช้เป็นสะพานข้ามสมุทรจึงถือว่าเป็นอมนุษย์
ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“บัดนั้น คำแห่งหนุมานชายสมร
ครั้นถึงฝากฝั่งสาคร ชูลีกร่ายเวทเกรียงไกรฯ

ฯ 2 คำ ฯ ตระ

บัดเดียวกลับกลายอินทรีย์ เท้าพระเมรุคีรีเนินไศล
นอนทอดตลอดฝั่งสมุทรไท เป็นถนนกว้างใหญ่มหิมา”

ฯ 2 คำฯ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549ง, หน้า 299)

2.4 อมนุษย์แปลงเป็นวัตถุ ปราภฏอยู่ 1 เหตุการณ์คือ

2.4.1 ตอนหนุมานบอกอุบายให้แก่นางพิราควน

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากที่หนุมานได้ทำลายค่านต่าง ๆ ที่จะเข้าเมืองบาดาลได้สำเร็จแล้วนั้น ได้เดินต่อมาจนมาพบนางพิรากวนซึ่งกำลังเดินทางไปดักน้ำเพื่อนำไปไว้ใช้ในเมืองบาดาล จึงได้เข้าเจรจากันจนรู้ความว่าพระรามได้โดนไมยราพนำจับไปขังไว้ในเมืองบาดาล แต่จะเข้าเมืองบาดาลนั้นจะต้องผ่านตราซึ่งที่มีไว้สำหรับซึ่งผู้ที่เข้าออกเมืองบาดาล ดังนั้นหนุมานจึงออกอุบายจะแปลงกายเป็นไยบัวเกาะชายสไบนางพิรากวนเข้าไปในเมืองบาดาล

เมื่อพิจารณาเราจะเห็นได้ว่าลักษณะการแปลงกายในตอนนี้มีวัตถุประสงค์แปลงกายในด้านดี เพื่อไปช่วยเหลือ และการแปลงกายในครั้งนี้สามารถที่จะจัดอยู่ในหมวด อมนุษย์แปลงเป็นมนุษย์เพราะเนื่องจากในเวลานั้นหนุมานซึ่งเป็นอมนุษย์ได้แปลงกายเป็นไยบัวซึ่งจัดว่าเป็นวัตถุเกาะชายสไบนางพิรากวนไป ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้ ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“บัดนั้น	คำแหงหนุมานชาลุตสมร
ประนมหัตถ์ร้ายเวทฤทธิรอน	สังวรใจนิมิตอินทรีย์
๑ 2 คำ ๑ ตระ	
เป็นไยบัวติดสไบบาง	นางพิรากวนยักษ์
ด้วยเดชพระมนต์อันฤทธิ	อสุรีไม่เห็นกายา”

๑ 2 คำ ๑

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549ข, หน้า 364)

3. แปลงกายเพื่อความปลอดภัย

จากการทำการศึกษาบทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ปรากฏว่ามีการแปลงกายเพื่อความปลอดภัยตามหมวดหมู่ได้ดังนี้

3.1 สัตว์แปลงเป็นมนุษย์ ปรากฏอยู่ 1 เหตุการณ์คือ

3.1.1 ตอนพระฤๅษีชুবนางกบแล้วให้นามว่านางมณฑิ

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากที่นางนาคได้สมสู่กับงูคืนแล้วพระฤๅษีเห็นเข้า ทำให้นางนาคเกิดความอับอาย แล้วแทรกแผ่นดินหนีกลับไปพิภพนาค นางนาคมาคิดว่าถ้าความรู้ถึงพระบิดาของนางอาจทำให้นางต้องอาญาได้จึงคิดที่จะกำจัดพระฤๅษี

โดยการพนันพิชิตไว้ในน้ำมันที่พระฤๅษีต้องฉันทระหว่างที่นางนาคได้พนันพิชิตในน้ำมันนั้นนางกบมาเห็นเข้าคิดจะช่วยเหลือพระฤๅษีไม่ให้ถึงแก่ความตาย จึงได้กินน้ำมันนั้นเสียเองทำให้นางกบตายเมื่อพระฤๅษีเห็นนางกบตายก็ได้ชุบชีวิตขึ้นมาถามความดูจึงทราบว่าเป็นเพราะนางนาคมาพนันพิชิตไว้เพื่อจะฆ่าพระฤๅษีจึงเห็นความดีของนางกบคิดจะชุบจากกบให้เป็นนางงาม

เมื่อพิจารณาเราจะเห็นได้ว่าลักษณะการแปลงกายในตอนนี้มีวัตถุประสงค์แปลงกายในด้านดี เพื่อความปลอดภัย และการแปลงกายในครั้งนี้สามารถที่จะจัดอยู่ในหมวด สัตว์แปลงเป็นมนุษย์ เพราะเนื่องจากในเวลานั้นนางกบซึ่งเป็นสัตว์ได้ได้ถูกชุบให้เป็นนางมนุษย์ขึ้นโดยฤๅษีทั้งสี่ ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“ว่าแล้วตั้งกฤษณ์พิริ	อาหุติเพลิงแรงแสงกล้า
สีเหลืองเรืองโรจน์โชติฟ้า	พระคาบสเข้านั่งตั้งสี่ทิศ
โอมอ่านคาถาหมาเวท	อันวิเศษสำหรับกะลาจิก
เอากบใส่กองเพลิงชวลิต	แล้วชุบด้วยฤทธิ์พระนักษัตรม๑

๑ 10 คำ ๑ ตระ

เดชะพระเวทสิทธิศักดิ์	พระวิษณุรักษรั้งสรรัค
เกิดเป็นกัลยาวิลาวัณย์	งามวิจิตรพิศพรรณขวัญตา”

๑ 2 คำ ๑

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549ก, หน้า 98)

3.2 อมนุษย์แปลงเป็นสัตว์ ปรากรภูอยู่ 1 เหตุการณ์คือ

3.2.1 ตอนหนุมานแปลงกายเป็นเหยี่ยว

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากที่กุ่มภรรยาได้ทำพิธีทนต์น้ำทำให้ น้ำที่ไหลผ่านมาน้ำพลบปลายของพระรามนั้นแห้งหายไปจนหมด พระรามจึงได้สอบถามพิเภก จึงรู้ความว่ากุ่มภรรยาได้ไปทำพิธีทนต์น้ำอยู่ จึงทำให้น้ำไม่สามารถที่จะไหลผ่านมาได้ ทางเดียวที่จะแก้ไขได้คือต้องให้หนุมานแปลงกายเป็นสัตว์ เพื่อที่จะหาที่ ที่กุ่มภรรยาอยู่ จะได้ทำลายพิธีเสีย น้ำจะได้ไหลมาดังเดิม เมื่อหนุมานทราบดังนั้นจึงได้แปลงกายเป็นเหยี่ยวเพื่อเดินทางออกไปเพื่อที่จะทำลายพิธีดังกล่าว

เมื่อพิจารณาเราจะเห็นได้ว่าลักษณะการเปล่งกายในตอนนี้มี
วัตถุประสงค์เปล่งกายในด้านดี เพื่อความปลอดภัย และการเปล่งกายในครั้งนี้สามารถ
ที่จะจัดอยู่ในหมวด อมนุษย์แปลงเป็นสัตว์เพราะเนื่องจากในเวลานั้นหนุมานซึ่งเป็น
อมนุษย์ได้เปล่งกายเป็นเหยี่ยวที่เป็นสัตว์ ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“จึงนับนิ้วขึ้นถวายเป็นบังคม   พระสยามภูวนาถนาถา
โอมอ่านพระเวทวิทยา   วานรมิตอินทรีย์

๑ 2 คำ ๑ ตระ

กายนั้นกลับกลายเป็นเหยี่ยว   เร็วแรงดังราชปักษี
ถาปถาราร้อนด้วยฤทธิ   ไปวังอสุรีกุมภกรรณ”

๑ ๒ คำ ๑ แผละ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549ข, หน้า 438)

3.3 อมนุษย์แปลงเป็นอมนุษย์ ปราบกฏอยู่ 1 เหตุการณ์คือ

3.3.1 ตอนองคตนิมิตกายบังดวงอาทิตย์

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากที่องคตได้รับพระราชบัญชา ให้นำเส้นทาง
ไปเป็นราชทูตให้กับพระรามที่เมืองลงกา เมื่อเดินทางมาถึงเมืองลงกา ยักษ์ผู้เฝ้าประตู
เมืองลงกาเห็นว่าลิงจะเข้าประตูเมือง จึงได้ทำการปิดประตูเมืองมิให้เข้าองคตเข้า องคต
จึงได้นิมิตกายให้ใหญ่โตขึ้นจากร่างเดิม

เมื่อพิจารณาเราจะเห็นได้ว่าลักษณะการเปล่งกายในตอนนี้มี
วัตถุประสงค์เปล่งกายในด้านดี เพื่อความปลอดภัยและการเปล่งกายในครั้งนี้สามารถ
ที่จะจัดอยู่ในหมวด อมนุษย์แปลงเป็นอมนุษย์เพราะเนื่องจากในเวลานั้นองคตซึ่งเป็น
อมนุษย์ได้เปล่งกายให้ตัวเองมีความใหญ่โตขึ้นจึงจัดว่าเป็นอมนุษย์ ดังบทพระราชนิพนธ์
ต่อไปนี้

“บัดนั้น	ลูกพญาพาลีใจกล้า
จึงร้องประกาศด้วยวาจา	ว่าเหวยคชรากรมภัณฑ์
ตัวกูเป็นทูตจำทูลสาร	องค์พระอวตารรังสรรค์
มาถึงไท่ท้าวทศกัณฐ์	โดยยุติธรรมประเวณี
เอ็งจงเร่งเปิดทวารชัย	กูจะไปเจรจาด้วยักษ์

ว่าพลางร้ายเวทอันฤทธิ   นิमितอินทรีย์ด้วยสักคาฯ

ฯ 6 คำ ฯ ตระ

กายนั้นใหญ่เท่าพรหมมาน   สูงตระหง่านเงื่อมง่าเวหา

สองมือบังดวงสุริยา   ลงกามีคคลุ่มช่อม้วนฯ”

ฯ 2 คำ ฯ คุกพาทย์

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549ข, หน้า 295)

ลักษณะของการแปลงกายที่มีวัตถุประสงค์ในด้านร้าย

1. แปลงกายเพื่อไปช่วยวน

จากการทำการศึกษาบทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ปรากฏการแปลงกายเพื่อไปช่วยวนได้ ดังนี้

1.1 อมนุษย์แปลงเป็นมนุษย์ ปรากฏอยู่ 1 เหตุการณ์คือ

1.1.1 ตอนนางสำนึกขาขอถวายตัว

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากที่นางสำนึกขาเห็นพระรามแล้วก็บังเกิดความรักใคร่ในตัวพระรามจึงได้แอบมาคัดกรอพระราม เมื่อพระรามเดินทางผ่านมาก็ได้แปลงกายเป็นสาวงามเพื่อเข้าไปช่วยวนพระรามให้หลงรัก

เมื่อพิจารณาจะเห็นได้ว่าลักษณะการแปลงกายในตอนนี้มีวัตถุประสงค์แปลงกายในด้านร้าย เพื่อไปช่วยวนและการแปลงกายในครั้งนี้สามารถที่จะจัดอยู่ในหมวดอมนุษย์แปลงเป็นมนุษย์เพราะเนื่องจากในเวลานั้นนางสำนึกขาซึ่งเป็นอมนุษย์ได้แปลงกายเป็นสาวงามซึ่งเป็นมนุษย์ ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“เมื่อนั้น   นางสำนึกขาขอตบสงสาร

แอบอยู่ปากถ้ำสุรกานต์   เห็นพระอวตารเสด็จมา

มีความโสมนัสชื่นชม   วันนี้จะสมปรารถนา

คิดแล้วร้ายเวทวิทยา   อสุรานิมิตอินทรีย์ฯ”

ฯ ๔ คำ ฯ ตระ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549ก, หน้า 534)

2. แปลงกายเพื่อทำลาย

จากการทำการศึกษาบทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ปรากฏการแปลงกายเพื่อทำลายดังนี้

2.1 มนุษย์เป็นอมมนุษย์ ปรากฏอยู่ 1 เหตุการณ์คือ

2.1.1 ตอนเหยี่ยวหนุมานแปลงเป็นนางคันธมาลี

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากที่หนุมานทราบได้แปลงกายเป็นนางคันธมาลี เพื่อที่จะตามหากุมภกรรณ ซึ่งทำพิธีอยู่นั้น เมื่อเดินทางมากับนางกำนัลมาถึงริมฝั่งแม่น้ำที่กุมภกรรณทำพิธีตนั่งอยู่ เมื่อหนุมานเห็นกุมภกรรณก็ได้แปลงกายกลับคืนจากนางคันธมาลีมาเป็นหนุมานเหมือนเดิมเข้าสู่ผู้ทำลายพิธีของกุมภกรรณ

เมื่อพิจารณาจะเห็นได้ว่าลักษณะการแปลงกายในตอนนี้มีวัตถุประสงค์แปลงกายในด้านร้าย เพื่อทำลาย และการแปลงกายในครั้งนี้สามารถที่จะจัดอยู่ในหมวด มนุษย์แปลงเป็นอมมนุษย์เพราะเนื่องจากในเวลานั้นหนุมานได้แปลงเป็นนางพนักงานก็คือมนุษย์แล้วได้กลายร่างกลับไปเป็นหนุมานซึ่งเป็นอมมนุษย์ ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“บัดนั้นวายุบุตร	วุฒิไกรใจหาญ
ปลอมมากับนางพนักงาน	ทำเป็นวางพานจะบูชา
แลเห็นน้ำท้นวนอยู่	ไม่ไหลไปบูรพทิศา
จึงพิณิจพิศดูด้วยปริชา	ก็รู้ว่าพญากุมภกรรณ
ลงอยู่ในห้องสาคร	วานรมีใจเกษมสันต์
ไหว้คุณพระอิศวรทรงธรรม์	ก็ร้ายพระเวทอันฤทธิ๑

๑ 6 คำ ๑ ตระ

บัดเดี่ยวกายนั้นกลับกาย	เป็นลูกพระพายเรื่องศรี
คุณทลชนเพชรูจี	เขี้ยวแก้วมณีอลงกรณ์
ใหญ่เท่าบรมพรหมาน	สูงตระหง่านดังพระเมรุสิงขร
ผลาดแผลงลำแดงฤทธิรอน	วานรกระที่บบาทา”

๑ 4 คำ ๑ เชิด

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549ข, หน้า 443)

2.2 สัตว์แปลงเป็นอมมนุษย์ ปราภฏอยู่ 1 เหตุการณ์คือ

2.2.1 ตอนหนุมานองครบสัตหสาสูร

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากหนุมานได้แปลงกายเป็นลิงป่าแล้วนั้น หลังจากที่ท้าวสัตหสาสูรได้ยกทัพออกมาพบหนุมานที่แปลงกายเป็นลิงป่า ได้กล่าวโต้ตอบถึงกำลังฤทธิ์ของสัตหสาสูรว่าสามารถเรียกอาวุธจากเทวดาได้ แต่ถูกองครกับไพร่พลลิงเก็บเอาไว้ได้หมดเมื่อลิงป่าเรียกอาวุธองครก็ปล่อยอาวุธลงมาจึงเกิดการต่อสู้กันระหว่างสัตหสาสูรกับลิงป่าในที่สุดลิงป่าก็ได้แปลงกายกลับเป็นหนุมานเพื่อเข้าสู่รบกับสัตหสาสูร

เมื่อพิจารณาจะเห็นได้ว่าลักษณะการแปลงกายในตอนนี้นั้นมีวัตถุประสงค์แปลงกายในค้ำนร้าย เพื่อทำลาย และการแปลงกายในครั้งนี้สามารถที่จะจัดอยู่ในหมวด สัตว์แปลงเป็นอมมนุษย์เพราะเนื่องจากในเวลานั้นหนุมานได้แปลงกายเป็นลิงป่าซึ่งเป็นสัตว์แล้ว ได้กลายร่างกลับคืนไปเป็นหนุมานซึ่งเป็นอมมนุษย์ ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“ตัวมึงมีกรแต่สองกร ไหนจะต่อฤทธิ์รอนกูได้
ว่าแล้วขุนกระบี่ปรีชาไว สะกดใจร้ายเวทวิททยาฯ

๑ 2 คำ ๑ ตระ

กายใหญ่เท่าบรมพรหมาน สูงตระหง่านเงื้อง่าเวหา
สี่พักตร์แปดกรมหีมา เข้าห้กรัถยาอสูรีฯ

๑ 2 คำ ๑ เชิด

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549ค, หน้า180)

2.3 อมนุษย์แปลงเป็นสัตว์ ปราภฏอยู่ 2 เหตุการณ์คือ

2.3.1 ตอนทศกัณฐ์แปลงกายเป็นปู

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากที่ท้องคตได้เจริญเติบโตขึ้นมาจนถึงเวลาที่จะทำพิธีลงสรงให้้องคต ทศกัณฐ์คิดแค้นจะฆ่าองคต จึงได้แปลงกายเป็นปูเพื่อที่จะคัดกรอทำการสังหารองคต

เมื่อพิจารณาจะเห็นได้ว่าลักษณะการแปลงกายในตอนนี้มีวัตถุประสงค์แปลงกายในค้ำนร้าย เพื่อทำลาย และการแปลงกายในครั้งนี้สามารถที่จะจัดอยู่ในหมวด

อมมนุษย์แปลงเป็นสัตว์เพราะเนื่องจากในเวลานั้นทศกัณฐ์ซึ่งเป็นอมมนุษย์ได้แปลงกายเป็นปูที่เป็นสัตว์ ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“มาถึงซึ่งที่ท่าตรง   ก็ลงยั้งฝั่งวาริศรี
ขอรเหนื่อเกล้าเมาลี   อสุรีก็ร้ายพระเวทย์ไปฯ

ฯ 2 คำ ๑ ตรี

ครั้นถ้วนคำรบเจ็ดท่า   กายาก็กลับเป็นปูใหญ่
เสร็จแล้วคลานลงชลาลัย   จมอยู่ในท้องวาริฯ”

ฯ 2 คำ ๑ กุกพาทย

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549ก, หน้า 143)

2.3.2 ตอนขามพูวราชอาสาไปล้างพิธิอินทรชิต

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากทีพิเภกได้กราบทูลให้พระรามทราบว่สาเหตุที่อินทรชิตไม่ออกรบเพราะว่า ไปทำพิธิชুবศรนาคบาศในโพรงไม้โรทัน เพื่อที่จะนำศรนั้นมาทำการต่อสู้ในศึกครั้งต่อไป เมื่อได้ทราบดังนั้นขามพูวราชจึงได้ขอลาออกไปทำลายพิธิชুবศรนาคบาศของอินทรชิตในครั้งนี้ โดยการแปลงกายเป็นหมีเพื่อที่จะทำลายโพรงไม้ โรทันที่อินทรชิตทำพิธิอยู่

เมื่อมาพิจารณาจะเห็นได้ว่าลักษณะการแปลงกายในตอนนี้มีวัตถุประสงค์แปลงกายในด้านร้าย เพื่อทำลาย และการแปลงกายในครั้งนี้สามารถที่จะจัดอยู่ในหมวด อมมนุษย์แปลงเป็นสัตว์ เพราะเนื่องจากในเวลานั้นขามพูวราช ซึ่งเป็นอมมนุษย์ได้แปลงกายเป็นหมีที่เป็นสัตว์ ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“ครั้นถึงซึ่งยอดบรรพต   เลี้ยวลดแอบพุ่มพุกญาใหญ่
เห็นลับตาพลสกลไกร   สำรวมใจร้ายเวทวิทยาฯ

ฯ 2 คำ ๑ ตรี

กายนั้นกลับเป็นหมี   อินทรีย์โศดำแกล้วยกล้า
ผาดโผนโจนทะยานผ่านมา   เข้ากัศพุกญาโรทันฯ”

ฯ 2 คำ ๑ ตรี

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549ข, หน้า 503)

2.4 อมนุษย์แปลงเป็นอมนุษย์ ปราภฏอยู่ 2 เหตุการณ์คือ

2.4.1 ตอนเทพบุตรพาลีและบริวารแปลงกายเป็นวานร

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากที่ทศกัณฐ์ได้ตั้งพิธีชุบหอกกบิลพัทขึ้นพวกเหล่าเทวดาได้เดินทางไปเฝ้าพระอิศวรและทูลให้ทราบถึงเรื่องที่ทศกัณฐ์ทำพิธีเผารูปเทวดาและชุบหอกกบิลพัท เมื่อพระอิศวรทราบจึงใช้ให้เทพบุตรพาลีลงมาทำลายพิธีโดยการแปลงกายเป็นวานรเข้าทำลายพิธีชุบหอกกบิลพัทของทศกัณฐ์

เมื่อพิจารณาจะเห็นได้ว่าลักษณะการแปลงกายในตอนนี้มีวัตถุประสงค์แปลงกายในด้านร้าย เพื่อทำลาย และการแปลงกายในครั้งนี้สามารถที่จะจัดอยู่ในหมวดอมนุษย์แปลงเป็นอมนุษย์เพราะเนื่องจากในเวลานั้นเทพบุตรพาลีซึ่งเป็นอมนุษย์ได้แปลงกายเป็นพาลีที่เป็นอมนุษย์ ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“ทูลถวายบังคม	พระอิศวรบรมนาถา
จึงนิมิตบิดเบือนกายา	กับฝูงเทวาพร้อมกันฯ

ฯ 2 คำ ฯ ตระ

บัดเดี๋ยวลกลับเป็นพาลี	ทำที่กวัดแกว่งพระแสงขรรค์
อันเทพบริวารทั้งนั้น	เป็นวานรถือสรรพอาวุธ
แต่ละคนล้วนมีฤทธิ์รอน	แน่นับจับช้อนอึ้งอุค
คั่งพลสมเด็จพระทรงครุฑ	เมื่อข้ามสมุทรไปลงกาฯ”

ฯ 4 คำฯ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549ค, หน้า 258)

2.4.2 ตอนพระยานุชิตแปลงเป็นพญาครุฑ

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากที่พระยานุชิตรบกับมัจฉวานจนมัจฉวานตายก็ได้เหาะเดินทางไปด่านต่อไป จนเจอยักษ์ที่ชื่อกาลสูรกำลังนั่งท่องคาถาเรียกพวกนาคมาเมื่อพยานุชิตเห็นดังนั้นจึงได้แปลงกายเป็นพญาครุฑเพื่อที่จะจับจิกนาค

เมื่อพิจารณาจะเห็นได้ว่าลักษณะการแปลงกายในตอนนี้มีวัตถุประสงค์แปลงกายในด้านร้าย เพื่อทำลาย และการแปลงกายในครั้งนี้สามารถที่จะจัดอยู่ในหมวดอมนุษย์แปลงเป็นอมนุษย์เพราะเนื่องจากในเวลานั้นพยานุชิตซึ่งเป็นอมนุษย์ได้แปลงกายเป็นครุฑที่เป็นอมนุษย์ ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“ครั้นถึงจึงเห็นนายด่าน	อันชื่อกาลสุรทหารใหญ่
นั่งอ่านพระเวทย์อันเกรียงไกร	เรียกหมูนาคให้ขึ้นมา
เลิกฟังกพานพ่นพาเป็นควัน	น้ำกรดไหลหลังฉานฉ่า
เสียงสนั่นครั้นครั้นโกลา	เมฆามีคมนอนธการ
โยธาล้วนถืออาวุธ	สิบแปดโคกฤทธิธูทรกล้าหาญ
ขุนกระบี่ผู้ปรีชาชาญ	ก็อ่านเวทนิมิตอินทริย์ฯ

๑ 6 คำ ๑ ตระ

ด้วยเดชพระมนต์อันเพริศแพรว กลายเป็นครุฑราชปักยี่
 บินฉาบถาบาดด้วยฤทธิ จิกจับนาคีเป็น โกลา”

๑ 2 คำ๑

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549ง, หน้า 77)

3. แปลงกายเพื่อหลอกหลวง

จากการทำการศึกษาบทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ปรากฏการแปลงกายเพื่อหลอกหลวงได้ดังนี้

3.1 สัตว์แปลงเป็นมนุษย์ ปรากฏอยู่ 1 เหตุการณ์คือ

3.1.1 ตอนเหยี่ยวหนุมานแปลงเป็นนางคันธมาลี

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากที่หนุมานทราบได้แปลงกายเป็นเหยี่ยวเพื่อเดินทางออกไปทำลายพิริคังแล้วนั้น เมื่อเดินทางมาถึงเมืองลงกา ก็ได้เห็นนางก้านัลทั้งห้า เก็บดอกไม้อยู่หนุมานก็ได้จำลักษณะของนางคันธมาลีเอาไว้ แล้วจึงบินลงไปจับนางคันธมาลีขึ้นมาฆ่าตายบนอากาศ เมื่อฆ่านางคันธมาลีตายแล้วนั้นได้บินลงมาบนพื้นดินแล้วแปลงกายเป็นนางคันธมาลีเพื่อที่จะตามหาที่ที่กุมภกรรณทำพิธีอยู่

เมื่อพิจารณาจะเห็นได้ว่าลักษณะการแปลงกายในตอนนี้มีวัตถุประสงค์แปลงกายในคำร้าย เพื่อไปหลอกหลวง และการแปลงกายในครั้งนี้สามารถที่จะจัดอยู่ในหมวด สัตว์แปลงเป็นมนุษย์เพราะเนื่องจากในเวลานั้นหนุมานที่แปลงกายเป็นเหยี่ยวก็คือสัตว์ได้แปลงกายเป็นนางก้านัลที่เป็นมนุษย์ ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“ลัดแลงเข้าแฝงพุ่มไม้   ให้ลับตานางในทั้งสี่
กลับกลายจากเพศสกุณี   จุนกระบี่อ่านเวทย์นิมิตกายฯ

ฯ 2 คำ ฯ ตรี

เป็นรูปอนงค์แน่นน้อย   แซ่มซ้อยอรชรเน็ดฉาย
เหมือนนางที่พาไปฆ่าตาย   เดินกรายเก็บดอกไม้ไป”

ฯ ๒ คำ ฯ เพลง

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549ข, หน้า 442)

3.2 สัตว์แปลงเป็นสัตว์ ปรางค์อยู่ 1 เหตุการณ์คือ

3.2.1 ตอนสุกธสารปลอมพล

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า ขณะที่สุกธสารได้แปลงกายเป็นเหยี่ยวบินไปตรวจดูเหตุการณ์อยู่นั้นเห็นทัพของพระรามกำลังสำแดงฤทธิ์ทำให้แผ่นดินหวั่นไหว จนเกิดลมแรงทำให้ตกลงมาจากอากาศ จึงทำให้สุกธสารที่แปลงเป็นเหยี่ยวอยู่นั้นบังเกิดความกลัว จึงคิดแปลงกายจากเหยี่ยวไปเป็นลิงป่า

เมื่อพิจารณาจะเห็นได้ว่าลักษณะการแปลงกายในตอนนี้มีวัตถุประสงค์แปลงกายในด้านร้าย เพื่อหลอกลวง และการแปลงกายในครั้งนี้สามารถที่จะจัดอยู่ในหมวด สัตว์แปลงเป็นสัตว์ เพราะเนื่องจากในเวลานั้นสุกธสารที่ได้แปลงกายเป็นเหยี่ยวที่ถือว่าเป็นสัตว์นั้นได้แปลงกายไปเป็นลิงป่าที่จัดว่าเป็นสัตว์ ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“ให้คิดประหวั่นพรันใจ   ด้วยกลัวฤทธิไกรกระบี่ศรี
แม้จะเป็นเหยี่ยวอยู่ดังนี้   นำที่ไม่รอดชีวา
อย่าเลยจำกูจะกลับกลาย   นิมิตกายเป็นเพศลิงป่า
คิดแล้วร้ายเวทอันศักดิ์ดา   อสุราจำแรงแปลงอินทรี”

ฯ 4 คำ ฯ ตรี

ครั้นถ้วนคำรบสามหน   ตนนั้นกลายเป็นกระบี่ศรี
ก็เข้าปลอมหมูโยธี   อสุรีวิ่งวุ่นไปด้วยกันฯ”

ฯ 2 คำ ฯ เชิด

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549ข, หน้า 198-199)

3.3 อมนุษย์แปลงเป็นมนุษย์ ปราภฏอยู่ 5 เหตุการณ์คือ

3.3.1 ตอนทศกัณฐ์แปลงกายเป็นฤๅษีไปให้พรนางสีดา

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากที่พระลักษมณ์ออกติดตามเสียงร้องของพระราม ไปนั้นทศกัณฐ์ได้ออกดูเหตุการณ์เห็นได้ที จึงได้แปลงกายเป็นฤๅษี เพื่อที่จะเข้าไปเจรจาให้นางสีดายอมไปเป็นมเหสีของท้าวทศกัณฐ์

เมื่อพิจารณาจะเห็นได้ว่าลักษณะการแปลงกายในตอนนี้มี วัตถุประสงค์แปลงกายในคำร้าย เพื่อหลอกลวง และการแปลงกายในครั้งนี้สามารถที่จะจัดอยู่ในหมวดมนุษย์แปลงเป็นอมนุษย์เพราะเนื่องจากในเวลานั้นทศกัณฐ์ซึ่งเป็นอมนุษย์ได้แปลงกายเป็นฤๅษีที่เป็นมนุษย์ ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“เมื่อนั้น	ฝ่ายท้าวทศพัคตรัยกษา
ครั้นเห็นพระลักษมณ์นุชา	ออกจากศาลากียินดี
คั่งได้นำสุรามฤต	มาลูบทรวงดวงจิตย์กษี
แย้มยิ้มพริ้มพัคตรเปรมปรีดี	อสุรีก็เค็ดใจไม้ม่า
แล้วจึงขอรขิ้นเหนือเกศ	โอมอ่านพระเวทย์คาถา
เสกใบไม้ลูบกายา	ด้วยศักดิ์คาเดชกุมภัณฑ์ฯ

๑ 6 คำ ๑ ตระ

บัดเดี่ยวกลับเป็นคาบส	อันมีพรตชำนาญญาณขยัน
ห่มหนังเสือลายพรายพรรณ	เจิมจันทน์นุ่งผ้าคากรอง
สอดสายธูหรั่มนุชฎา	มือขวาถือตาลิปัตรป้อง
สวมประคำณคั่งสีทอง	แล้วเดินย่องตามชายพนาลีฯ

๑ 4 คำ ๑ พราหมณ์เข้า

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549ก, หน้า 583)

3.3.2 ตอนทศกัณฐ์แปลงเป็น โยคี

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากที่สุกรसार ได้เดินทางกลับมาทูลฟ้องให้ทศกัณฐ์ทราบข่าวเรื่องพิเภกทูลฟ้องพระราม ในเรื่องสุกรसारได้ปลอมพลเป็นลิง ทำให้

กระทำการไม่สำเร็จจึงทำให้ทศกัณฐ์คิดแค้นพิเภก จึงได้แปลงการเป็น โยคีเพื่อที่จะเข้าไปยุยงพระรามให้ขับไล่พิเภกออกจากพลับพลา

เมื่อพิจารณาจะเห็นได้ว่าลักษณะการแปลงกายในตอนนี้มีวัตถุประสงค์แปลงกายในด้านร้าย เพื่อหลอกลวง และการแปลงกายในครั้งนี้สามารถที่จะจัดอยู่ในหมวด อมนุษย์แปลงเป็นมนุษย์เพราะเนื่องจากในเวลานั้นทศกัณฐ์ซึ่งเป็นอมนุษย์ได้แปลงกายเป็นฤๅษีที่เป็นอมนุษย์ ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“จำกูจะคิดอุบาย	ไปทำลายศึกเสี้ยนให้สิ้น
ทั้งไ้พิเภกใจมิพิ	จะให้กินแค้นแครงใจ
แม้พระรามขับจากพลับพลา	จะตามฆ่าให้ม้วยอาสัญ
คิดแล้วขอรอภวันท์	กุมภัณฑ์ร้ายเวทย์อันเชี่ยวชาญ

๑ 10 คำ ๑ ตระ

กลายองค์ทรงเพศเป็นโยคี	พร้อมเครื่องอาहुติบริหาร
เจิมจุนสอดใส่สังวาล	ดั่งองค์พรหมานลงมา
มือซ้ายถือไม้เท้าจ้อง	มือขวาถือพัดป้องบังหน้า
เหาะระเห็จออกจากลงกา	ด้วยกำลังฤทธาว่องไว๑”

๑ 4 คำ ๑ เชิด

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549ข, หน้า 205)

3.3.3 ตอนเบญกายแปลงขึ้นเฝ้าทศกัณฐ์

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากที่ทศกัณฐ์ได้มีอุบายให้นางเบญกายแปลงกายเป็นนางสีดาเพื่อล่อลวงให้พระรามคิดว่านางสีดาตายแล้ว จะได้ยกทัพกลับโยชยาไปนั้น นางเบญกายทูลขอทศกัณฐ์เดินทางไปดูรูปร่างนางสีดาที่สวนขวัญ เมื่อนางเบญกายเดินทางไปถึงสวนขวัญได้เห็นรูปร่างของนางสีดาแล้วนั้นก็ได้แปลงกายเป็นนางสีดาและเดินทางกลับมาเฝ้าทศกัณฐ์เพื่อให้ทศกัณฐ์ตรวจดูว่าเหมือนนางสีดาหรือไม่

เมื่อพิจารณาจะเห็นได้ว่าลักษณะการแปลงกายในตอนนี้มีวัตถุประสงค์แปลงกายในด้านร้าย เพื่อหลอกลวง และการแปลงกายในครั้งนี้สามารถที่จะจัดอยู่ในหมวด อมนุษย์แปลงเป็นมนุษย์เพราะเนื่องจากในเวลานั้นนางเบญกายซึ่งเป็นอมนุษย์ได้แปลงกายเป็นนางสีดาที่เป็นมนุษย์ ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

3.3.5 ตอนพระรามพระลักษมณ์ประพาสป่า

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากที่นางอศุลปีศาจบุตรของนางสำนักราชพรายว่านางสีดาจะเสด็จลงมาตรงน้ำ ซึ่งนางก็มีจิตคิดแค้นพยายาทอยากจะทำให้นางสีดากับพระรามแตกกันจึงคิดอุบายแปลงกายเป็นนางกำนัลเข้าไปลวงนางสีดาให้วาดรูปทศกัณฐ์ให้ดูเมื่อนางสีดาวาดเสร็จนางอศุลปีศาจก็ได้เข้าไปอยู่ในรูปนั้น

เมื่อพิจารณาจะเห็นได้ว่าลักษณะการแปลงกายในตอนนี้มีวัตถุประสงค์แปลงกายในด้านร้าย เพื่อหลอกลวง และการแปลงกายในครั้งนี้สามารถที่จะจัดอยู่ในหมวด อมนุษย์แปลงเป็นมนุษย์เพราะเนื่องจากในเวลานั้นนางอศุลซึ่งเป็นอมนุษย์ได้แปลงกายเป็นนางกำนัลที่เป็นมนุษย์ ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“ครั้นถึงซึ่งฝั่งชลธาร   นางมารแฝงพุ่มพฤกษา
จึงร้ายพระเวทอันศักดิ์   นิमितกายาทันทีฯ

๑ 2 คำ ๑ ตรี

บัดเดี้ยวเพศยักษ์ก็ศูนย์หาย   กลายเป็นนางมนุษย์สาวศรี
กรายกรอย่างเอื้องจรี   ไปยังที่ตรงนางทรมวย”

๑ 2 คำ ๑ เพลง

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549ง, หน้า 327)

3.4 อมนุษย์แปลงเป็นสัตว์ ปราภอยู่ 7 เหตุการณ์คือ

3.4.1 ตอนมารีศแปลงกายเป็นกวางทอง

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากที่นางสำนักราชพรายได้ทูลบอกถึงความงามของนางสีดาทำให้ทศกัณฐ์บังเกิดความรักใคร่ในนางสีดา ทศกัณฐ์จึงได้พามาริศเดินทางมาใกล้บรรณศาลาของพระราม ทศกัณฐ์ได้สั่งให้มาริศแปลงกายเป็นกวางทองเพื่อล่อลวงให้นางสีดารักใคร่จะได้งอนง้อขอให้พระรามและพระลักษมณ์ออกติดตาม

เมื่อพิจารณาจะเห็นได้ว่าลักษณะการแปลงกายในตอนนี้มีวัตถุประสงค์แปลงกายในด้านร้าย เพื่อหลอกลวง และการแปลงกายในครั้งนี้สามารถที่จะจัดอยู่ในหมวด อมนุษย์แปลงเป็นสัตว์เพราะเนื่องจากในเวลานั้นมาริศซึ่งเป็นอมนุษย์ได้แปลงกายเป็นกวางทองที่เป็นสัตว์ ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

กลับกลายกายนั้นเป็นเหยี่ยว   เร็วแรงตั้งราชปักยี่
บินขึ้นอากาศด้วยฤทธิ์   ข้ามมหาวารีรีบไป”

ฯ 2 คำ ฯ แผละ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549ข, หน้า 198)

3.4.3 ตอนหนุมานและองคตทำลายพิธิลับหอกโมกขศักดิ์

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า กุมภกรรณได้สั่งให้เสนายักษ์ตั้งโรงพิธิตั้งเพื่อที่จะทำพิธิลับหอก โมกขศักดิ์ เพราะถ้าทำพิธิตสำเร็จก็จะทำให้หอกโมกขศักดิ์มีอานุภาพมาก ดังนั้นพิเภกจึงออกอุบายให้หนุมานและองคตไปทำลายพิธิ โดยแปลงกายเป็นอีกาจิกกินหมาน้ำลายน้ำมาหน้าโรงพิธิที่กุมภกรรณลับหอก จะได้ทำให้เสียพิธิเพราะกุมภกรรณไม่ชอบของเน่าเหม็น

เมื่อพิจารณาจะเห็นได้ว่าลักษณะการแปลงกายในตอนนี้มีวัตถุประสงค์แปลงกายในด้านร้าย เพื่อหลอกลวง และการแปลงกายในครั้งนี้สามารถที่จะจัดอยู่ในหมวด อมนุษย์แปลงเป็นสัตว์เพราะเนื่องจากในเวลานั้นหนุมานและองคตซึ่งเป็นอมนุษย์ได้แปลงกายสุนัขและอีกาที่เป็นสัตว์ ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“หนุมานนั้นเป็นสุนัขตาย   พองเน่ากลิ่นอายเหม็นกล้ำ
องคตนั้นกลายเป็นกา   จับจิกลอยมาในวารี”

ฯ ๒ คำ ฯ โส้

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549ข, หน้า 407)

3.4.4 ตอนหนุมานแปลงเป็นลิงไปทำอุบาย

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากที่พิเภกได้เตือนให้พระรามทราบ และออกอุบายทำลายล้างอาวุธของสหัสเดชะเสีย หนุมานจึงได้รับอาสาพระรามในการที่จะไปทำลายอาวุธของ สหัสเดชะ โดยการแปลงกายเป็นลิงขาวเพื่อเข้าไปล่อลวงสหัสเดชะ

เมื่อพิจารณาจะเห็นได้ว่าลักษณะการแปลงกายในตอนนี้มีวัตถุประสงค์แปลงกายในด้านร้าย เพื่อหลอกลวง และการแปลงกายในครั้งนี้สามารถที่จะจัดอยู่ในหมวด อมนุษย์แปลงเป็นสัตว์เพราะเนื่องจากในเวลานั้นหนุมานซึ่งเป็นอมนุษย์ได้แปลงกายเป็นลิงที่เป็นสัตว์ ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“จำจะคิดอ่านอุบายกล	แบบขลอล่วงชักษา
ให้ได้คทาจรอสุรา	แล้วจึงจะมาให้บรรลัษ
คิดพลางขอรอภิวาหน์	พระสยมภูวนาถเป็นใหญ่
หลับเนตรร้ายเวทอันเกรียงไกร	รวมใจนิมิตอินทรีย์ฯ

๑ 8 คำ ๑ ตระ

บัดเดี๋ยวก็นั้นวานรน้อย	กระจ้อข่อยขาวผ่องจรัสศรี
เลียบอยู่ที่เชิงคีรี	ขุนกระบี่คอยทำอสุราฯ”

๑ 2 คำ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549ค, หน้า 65)

3.4.5 ตอนหนุมานแปลงกายเป็นลิงป่า

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากพระรามทราบข่าวจากพิเภกว่า ท้าวสัทธาสูร และวิรุญจำบังจะยกทัพออกมารบในครั้งนี้ จึงได้ใช้ให้หนุมานออกไปทำการลวงสัทธาสูร เมื่อหนุมานเดินทางเหาะขึ้นมาอยู่บนก้อนเมฆเพื่อรอให้ทัพของสัทธาสูรและวิรุญจำบังยกออกมารบจึงได้แปลงกายเป็นลิงป่าเพื่อสะดวกในการทำอุบาย

เมื่อพิจารณาจะเห็นได้ว่าลักษณะการแปลงกายในตอนนี้มีวัตถุประสงค์แปลงกายในด้านร้าย เพื่อหลอกลวง และการแปลงกายในครั้งนี้อาจจัดอยู่ในหมวด อมนุษย์แปลงเป็นสัตว์ เพราะเนื่องจากในเวลานั้นหนุมานซึ่งเป็นอมนุษย์ได้แปลงกายเป็นลิงป่าที่เป็นสัตว์ ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“บัดนั้น	วายุบุตรวุฒิไกรใจกล้า
ครันองคคตกับหมูโยธา	ขึ้นยังเมฆาก็ยินดี
จึงขอรถวายอภิวาหน์	พระตรีภูวนาถเรื่องศรี
หลับเนตรสำรวมอินทรีย์	ขุนกระบี่ร้ายเวทย์แปลงกายฯ

๑ 4 คำ ๑ ตระ

ก็กลับเป็นลิงป่าพนาคร	ประหลาดกว่าวานรทั้งหลาย
โลดโผน โจนเล่นตามสบาย	ปิ่นป้ายร้ายไม้ไปมาฯ

๑ 2 คำ ๑ คุกพาทย์

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549ค, หน้า 180)

3.4.6 ตอนหนุมานแปลงเป็นทศกัณฐ์

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากที่นางมณโฑหุงน้ำทิพย์ได้สำเร็จแล้วมาพรมกองทัพยักษ์พินได้นั้น หนุมานจึงได้รับอาสาทำลายพิธีหุงน้ำทิพย์ของนางมณโฑ โดยการที่หนุมานได้แปลงกายเป็นทศกัณฐ์เข้าไปหานางมณโฑ เพื่อให้นางคิดว่าทำศึกสำเร็จแล้วนางจึงได้หยุดทำพิธี เข้าไปพักผ่อนในตำหนักในและร่วมรักกับทศกัณฐ์แปลง จึงทำให้ไม่สามารถที่จะหุงน้ำทิพย์ได้อีกเพราะตามตำราแล้วห้ามมีสามีถึงสามคน

เมื่อพิจารณาจะเห็นได้ว่าลักษณะการแปลงกายในตอนนี้มี วัตถุประสงค์แปลงกายในค่านร้าย เพื่อหลอกลวงและการแปลงกายในครั้งนี้สามารถที่จะจัดอยู่ในหมวด อมนุษย์แปลงเป็นสัตว์เพราะเนื่องจากในเวลานั้นนิลนันทซึ่งเป็นอมนุษย์ได้แปลงกายเป็นคชสารที่เป็นสัตว์ ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“บัดนั้น	ฝ่ายสองทหารชาญสมร
ทั้งหมู่โยธาพลากร	สโมสรขึ้นชมยินดี
ต่างคนบ่นวิ้อภิวาทน์	พระจอมไกรลาสคีรีศรี
สำรวมใจร้ายเวทอันฤทธิ	กระบี่นิมิตกายฯ

๑ 2 คำ ๑ ตระ

นิลนันทกลายเป็นคชสาร	สูงตระหง่านเงื้อมง้าวหา
อันชมพูปานผู้ศักดา	เป็นการอุณราชฤทธิไกร
บรรดาวานรทั้งหลาย	แปลงกายเป็นอสูรน้อยใหญ่
ถือเครื่องแห่แหนแน่นไป	เหมือนกับทัพชัยทศกัณฐ์ฯ

๑ 4 คำ ๑

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549ค, หน้า 334)

3.4.7 ตอนหนุมานแปลงกายเป็นกระบือตกหล่ม

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากที่พระรามได้ใช้ให้หนุมานไปฆ่าบรรลัยกัลป์นั้น หนุมานได้คิดอุบายแปลงกายเป็นกระบือตกหล่มอยู่เพื่อรอบรรลัยกัลป์เดินทางผ่านมา เมื่อบรรลัยกัลป์เดินทางผ่านมาเห็นเข้าจึงได้ซักถามจนเกิดความสงสารกระบือ จึงได้คิดเข้าช่วยแต่ไม่สามารถช่วยได้เพราะฤทธิ์ของหนุมาน

เมื่อพิจารณาจะเห็นได้ว่าลักษณะการแปลงกายในตอนนี้มี
วัตถุประสงค์แปลงกายในด้านร้าย เพื่อหลอกลวง และการแปลงกายในครั้งนี้สามารถที่
จะจัดอยู่ในหมวด อมนุษย์แปลงเป็นสัตว์เพราะเนื่องจากในเวลานั้นหนุมานซึ่งเป็นอมนุษย์
ได้แปลงกายเป็นกระบือหรือควายที่เป็นสัตว์ ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“คิดพลางพอแลไปเห็นบึง   แห่งหนึ่งริมทางกว้างใหญ่
ขอรให้หัวเจ้าภพไทร   ตำรวมใจร้ายเวทอันศักดิ์คาฯ

ฯ 2 คำ ฯ ตรี

เดชะพระมนต์เชี่ยวชาญ   ก็บันดาลกลายเป็นมึงสา
ตกหล่มจมอยู่ทั้งกายา   ตั้งตาคอยคู่อสุรี

ฯ 2 คำ ฯ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549ค, หน้า 510)

3.5 อมนุษย์แปลงเป็นอมนุษย์ ปราบกฏอยู่ 8 เหตุการณ์คือ

3.5.1 ตอนอินทรชิตแปลง

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากที่พระลักษณ์แผลงศรพาลจันทร์รัตวิรุณมุข
ไว้แล้ว ทำการประจานวิรุณมุขแล้วปล่อยวิรุณมุขไป วิรุณมุขได้เดินทางมาหาอินทรชิต
เพื่อกราบทูลให้อินทรชิตทราบว่าได้เสียที่แก่พระลักษณ์โดนจับได้แล้วตีไล่ประจานมา
อินทรชิตได้ฟังดังนั้นจึงอุบายให้วิรุณมุขแปลงกายเป็นอินทรชิตออกรบแล้วอินทรชิตตัว
จริงนั้นจะเหาะขึ้นไปบนอากาศแผลงศรนาคบาศใส่พระลักษณ์ให้ตาย

เมื่อพิจารณาจะเห็นได้ว่าลักษณะการแปลงกายในตอนนี้มี
วัตถุประสงค์แปลงกายในด้านร้าย เพื่อหลอกลวงและการแปลงกายในครั้งนี้สามารถที่
จะจัดอยู่ในหมวด อมนุษย์แปลงเป็นอมนุษย์เพราะเนื่องจากในเวลานั้นวิรุณมุขซึ่งเป็น
อมนุษย์ได้แปลงกายอินทรชิตที่เป็นอมนุษย์ ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“เมื่อนั้น   วิรุณมุขใจหาญ
ได้ฟังบิตูลาบัญชาการ   ขุนมารจึงทูลสนองไป
อันการเพียงนี้ไม่หนักนัก   หลานรักพอจักทำได้
ทูลแล้วร้ายเวทอันเรื่องซัย   ตำรวมใจนิมิตรอินทรีย์ฯ

ฯ 4 คำ ฯ ตรี

เหมือนอินทรีชิตฤทธิรอน   ถือศรนาคบาศเรืองศรี
 อยู่บนรณแก้วมณี   ทำที่จะออกโรมรันฯ”

๑ 2 คำ ๑ เชิด

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549ข, หน้า 516)

3.5.2 ตอนพระอินทร์แปลง

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากที่ทศกัณฐ์ได้สั่งให้กาลสุรมาทูลข่าวให้อินทรีชิตทราบ ว่า มังกรกัณฐ์และแสงอาทิตย์นั้น ได้พ่ายแพ้เสียชีวิตให้แก่พระรามไปแล้ว และจะให้อินทรีชิตยกทัพไปรบกับทัพของพระราม เมื่ออินทรีชิตทราบข่าวคั้งนั้น จึงได้คิดอุบายที่จะแปลงกายเป็นพระอินทร์ เพื่อล่อลวงให้ทัพของพระรามซึ่งให้พระลักษมณ์ยกทัพออกมาคิดว่าเป็นทัพของพระอินทร์จะได้เพลิดเพลิดกับระบำรำฟ้อนที่จับระบำอยู่บนอากาศและจะได้ไม่คิดระวังตัว ในระว่างนั้นอินทรีชิตจะได้แผลงศรพรหมมาสตรีใส่ทัพของพระลักษมณ์ที่ยกมา เพื่อที่จะสังหารให้ตายทั้งกองทัพ

เมื่อพิจารณาจะเห็นได้ว่าลักษณะการแปลงกายในตอนนี้มีวัตถุประสงค์แปลงกายในคำร้าย เพื่อหลอกลวง และการแปลงกายในครั้งนี้สามารถที่จะจัดอยู่ในหมวด อมนุษย์แปลงเป็นอมนุษย์เพราะเนื่องจากในเวลานั้นอินทรีชิตซึ่งเป็นอมนุษย์ได้แปลงกายเป็นพระอินทร์ที่เป็นอมนุษย์ คั้งบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“เมื่อนั้น   อินทรีชิตลิตธิศักดิ์ยักษี
 ครันได้พิชัยนาที   อสุรีนิมิตกายาฯ”

๑ 2 คำ ๑ ตรี

เหมือนองค์สมเด็จพระสันยน์   ลงมาจากไตรตรึงศา
 กรากกรบูรยาตรคลาดคลา   เข้ามาที่ตรงวารินทร์ฯ”

๑ 2 คำ ๑ เชิด

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549ข, หน้า 548)

3.5.3 ตอนสุขาจารแปลงเป็นสิดา

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากที่อินทรีชิตได้คิดอุบายที่จะหลบไปทำพิธีกุมภनिया แม้นถ้าทำได้ครบเจ็ดวัน ร่างกายนั้นจะเป็นกายสิทธิ์ โดยระหว่างที่จะไปทำพิธีอยู่นั้นจะให้ สุขาจารซึ่งมีโทษหนีทัพเมื่อศึกที่ได้ให้กุมภกรรณยกทัพไปรบเมื่อครั้งก่อน

แปลงกายเป็นนางสีดา โดยจะให้สุชาจารเดินทางไปดูรูปทรงนางสีดาก่อนที่จะแปลงกาย เพื่อจะได้แปลงกายได้เหมือนนางสีดา ขณะที่สุชาจารเดินทางเข้าไปใกล้ที่ประทับของนางสีดาแล้วนั้น สุชาจารจึงคิดอุบายที่จะแปลงกายเป็นนางกำนัลเพื่อที่จะเข้าไปถวายงานนางสีดา เพื่อจำลักษณะสำคัญต่าง ๆ ของนางสีดา

เมื่อพิจารณาจะเห็นได้ว่าลักษณะการแปลงกายในตอนนี้มี วัตถุประสงค์แปลงกายในด้านร้าย เพื่อหลอกลวงและการแปลงกายในครั้งนี้สามารถที่จะจัดอยู่ในหมวด อมนุษย์แปลงเป็นอมมนุษย์เพราะเนื่องจากในเวลานั้นสุชาจารซึ่งเป็น อมนุษย์ได้แปลงกายเป็นนางยักษ์ที่เป็นนางกำนัลจึงเป็นอมมนุษย์ ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“บัดนั้น	จึงสุชาจารคนขยัน
ร้ายเวทย์ด้วยใจชาญจรจรจ	กุมภภัณฑ์นิมิตอินทรีย์ฯ

๑ 2 คำ ๑ ตระ

บัดเดี๋ยวลับกลายกายา	เป็นนางอสุราสาวศรี
มีมือถือพานมาลี	ไปยังที่อยู่บังอรฯ”

๑ 2 คำ ๑ เชิด

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549ข, หน้า 584)

3.5.4 ตอนองคตปลอมเป็นพี่เลี้ยงแสงอาทิตย์

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากที่พิเภกได้แนะนำพระรามออกอุบายไป ล่อลวงเอาแวนแก้วที่แสงอาทิตย์นำไปฝากไว้กับพระพรหม โดยให้องคตแปลงกายเป็น พี่เลี้ยงของแสงอาทิตย์ซึ่งมีชื่อว่าพิจิตรไพร่ เดินทางไปขอแวนแก้วจากพระพรหม แต่เหตุมี อยู่ว่าองคตไม่รู้จักลักษณะรูปร่างของพิจิตรไพร่ ดังนั้นพระรามจึงให้พิเภกแปลงกายให้ องคตคู่ลักษณะรูปร่างของพิจิตรไพร่

เมื่อพิจารณาจะเห็นได้ว่าลักษณะการแปลงกายในตอนนี้มี วัตถุประสงค์แปลงกายในด้านร้าย เพื่อหลอกลวง และการแปลงกายในครั้งนี้สามารถ ที่จะจัดอยู่ในหมวด อมนุษย์แปลงเป็นอมมนุษย์เพราะเนื่องจากในเวลานั้นพิเภกซึ่งเป็น อมนุษย์ได้แปลงกายเป็นพิจิตรไพร่ที่เป็นอมมนุษย์ ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

ชามพวราชซึ่งเป็นอมมนุษย์ได้แปลงกายเป็นทศกัณฐ์และการุณราชที่เป็นอมมนุษย์ ดั่งบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“บัดนั้น	ฝ่ายสองทหารชาลยสมร
ทั้งหมู่โยธาพลากร	สโมสรขึ้นชมยินดี
ต่างตนนับนิ้วอภิวาหน์	พระจอมไกรลาสคีรีศรี
สำรวมใจร้ายเวทอันฤทธิ	กระบี่นิมิตรกายาฯ

๑ 2 คำ ๑ ตระ

นิลนทกกลายเป็นคชสาร	สูงตระหง่านเงื้อง่าเวหา
อันชมพพานผู้ศักดา	เป็นการุณราชฤทธิไกร
บรรดากวนรทั้งหลาย	แปลงกายเป็นอสูรน้อยใหญ่
ถือเครื่องแห่แหนแน่นไป	เหมือนกับทัพชัยทศกัณฐ์ฯ

๑ 4 คำ ๑

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549ค, หน้า 334)

3.5.7 ตอนทศกัณฐ์แปลงเป็นพระอินทร์

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากที่หลังจากที่ทศกัณฐ์ได้เสียรู้หนุมานแล้ว ได้ยกทัพกลับเข้าเมืองและเล่าเรื่องที่เสียรู้หนุมานให้นางมณโฑฟัง และได้แปลงกายเป็นพระอินทร์ตั้งเสียนางมณโฑและนางกาลอัคคีก่อนที่จะยกทัพออกมารบกับพระราม เป็นครั้งสุดท้ายและต้องตายด้วยศรของพระรามในการยกทัพครั้งนี้

ภายในค้านร้าย เพื่อหลอกหลวง และการแปลงกายในครั้งนี้สามารถที่จะจัดอยู่ในหมวด อมมนุษย์แปลงเป็นอมมนุษย์เพราะเนื่องจากในเวลานั้นทศกัณฐ์ซึ่งเป็นอมมนุษย์ได้แปลงกายเป็นพระอินทร์ที่เป็นอมมนุษย์ ดั่งบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“ครั้งเสร็จซึ่งจัด โยธี	อสุรีถวิลจินดา
ตัวกูเป็นวงศ์พรหมเมศ	เลื่องชื่อลือเดชทุกทิศา
วันนี้จะสิ้นชีวา	จะให้เกียรติฉันปรากฏไว้
ตราบเท่ากลับป่าฟ้าดิน	สิ้นทั้งสามภพสขสมัย
คิดแล้วร้ายเวทย์เกรียงไกร	สำรวมใจนิมิตอินทรีย์ฯ

๑ 6 คำ ๑ ตระ

บัดเดี๋ยวก็กลับกลายเพศ	เป็นท้าวตรีเนตรเรืองศรี
ทรงโฉมประโลมโลกีย์	ใครเห็นเป็นที่จำเริญนัก
ผิวผ่องฟุ้งพิศมุดผาด	งามวิลาสล้ำเลิศในไตรจักร
กรายกรอ่อนแอ้นพริ้มพัคตร์	พญายักษ์มาตรงชลธารฯ

๑ 4 คำ๑

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549ค, หน้า 418)

3.5.8 ตอนนิลพัทแปลงกายลงท้าวไวยตาล

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากที่นิลพัท และอสุรผัดไปล้างพิษชุบกระบองตาลของท้าวไวยตาลได้สำเร็จ ทำให้ท้าวไวยตาลยกทัพมาแก้แค้น นิลพัทก็ได้แปลงกายเป็นยักษ์เพื่อทำเป็นเจ็บป่วยหิวของหนีมาเพื่อล่อลวงให้ท้าวไวยตาลเชื่อและยอมให้ขึ้นหลังราชรถไปด้วย

เมื่อพิจารณาจะเห็นได้ว่าลักษณะการแปลงกายในตอนนี้มีวัตถุประสงค์แปลงกายในด้านร้าย เพื่อหลอกลวง และการแปลงกายในครั้งนี้สามารถที่จะจัดอยู่ในหมวด อมนุษย์แปลงเป็นอมนุษย์เพราะเนื่องจากในเวลานั้นนิลพัทซึ่งเป็นอมนุษย์ได้แปลงกายเป็นยักษ์ที่เป็นอมนุษย์ ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“ว่าแล้วก็อ่านพระเวท	แปลงเพศเป็นรูปยักษ์า
อสุรผัดผู้มีปรีชา	ก็ร้ายมนต์บังตาพลากรฯ

๑ 2 คำ ๑ ตระ

ครั้นเสร็จจึงลูกลงพระกาล	เดินผ่านจากเนินสิงขร
นั่งอยู่ริมทางพนาดร	ทำทุกข์ร้อนหิวหอบบอบนัก”

๑ 2 คำ๑

(พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช, 2549ง, หน้า 77)

เรื่องไกรทอง

เรื่องไกรทอง บทพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย จากการศึกษาบทละครนอกเรื่องไกรทอง พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยสามารถจัดรูปแบบของการแปลงกายที่ปรากฏอยู่ตามหมวดหมู่ ดังนี้

ลักษณะของการแปลงกายที่มีวัตถุประสงค์ในด้านดี

1. แปลงกายเพื่อความปลอดภัย

จากการทำการศึกษาบทละครนอกเรื่องไกรทอง พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ปรากฏการแปลงกายเพื่อความปลอดภัยได้ ดังนี้

1.1 มนุษย์แปลงเป็นมนุษย์ ปรากฏอยู่ 1 เหตุการณ์ คือ

1.1.1 ตอนไกรทองพานางวิมาลาออกจากถ้ำ

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากที่ไกรทองได้ปราบชาลวันแล้วพานางตะเกาทองกลับขึ้นไปแล้ว ยังเกิดความรักในตัวนางวิมาลาอยู่ จึงได้ออกอุบายบอกนางตะเกาทองและนางตะเกาทองว่าจะไปหาพระอาจารย์ หลังจากที่ได้เดินทางออกมาจากบ้านท่านเศรษฐีไกรทองก็เดินทางลงมาหานางวิมาลายังถ้ำแก้วและสมสู่อยู่กับนางวิมาลา จนอยู่มาวันหนึ่งไกรทองได้ชวนนางวิมาลากลับขึ้นไปบนบก โดยที่จะใช้คาถากำกับยันต์พร้อมถอดแหวนเพชรเสกคาถาที่ให้นางใส่ไว้ในมวยผมเพื่อที่จะไม่ให้ร่างของนางวิมาลาคลายร่างกลับคืนเป็นจระเข้เมื่ออยู่บนบก

เมื่อพิจารณาจะเห็นได้ว่าลักษณะการแปลงกายในตอนนี้มีวัตถุประสงค์แปลงกายในด้านดี เพื่อความปลอดภัย และการแปลงกายในครั้งนี้สามารถที่จะจัดอยู่ในหมวด มนุษย์แปลงเป็นมนุษย์ เพราะเนื่องจากในเวลานั้นนางวิมาลาซึ่งเป็นมนุษย์ได้แปลงกายเป็นมนุษย์ ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“เมื่อนั้น	โคมเจ้าไกรทองพงศา
เปรมปรีดิ์ยิ้มข่อยต้องวิญญาน์	คิ้วนางวิมาลาจะคลาไคล
ครั้นเห็นนางแต่งตัวสรรพเสร็จ	จึงถอดแหวนเพชรที่นิ้วใส่
เสกด้วยวิทยาเรื่องซัย	เอาใส่ไว้ในมวยผมกัลยา

แล้วลงยันต์เลขเสกซ้ำ   ปิดประจำท่ามกลางเศศา
 มิให้นวตนางวิมาลา   กลับคืนกายาเป็นกุมภีร์
 แล้วจึงจุดเทียนระเบิดเลิศล้ำ   ออกจากถ้ำนำนางสาวศรี
 มาตามเปลวปล่องช่องนที   วารีแหวกกว้างเป็นทางไปฯ”
 (บุษบา ปรากฏาสพงศ์, 2540ก, หน้า 32)

1.2 มนุษย์แปลงเป็นสัตว์ ปรากฏอยู่ 1 เหตุการณ์ คือ

1.2.1 ตอนไกรทองพานางวิมาลาออกจากถ้ำ

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากที่ไกรทองได้พานางวิมาลาขึ้นมาบนบกแล้ว พานางไปอยู่ที่ศาลา เมื่อความรู้ถึงนางตะเภาแก้วและนางตะเภาทอง ทั้งสองพี่น้องจึงได้ ตามสาวใช้มาถึงศาลาทำหน้าที่ไกรทองนางวิมาลาได้อยู่ แล้วได้ฟังประตูศาลาเข้าไปว่า กล่าวตบตีนางวิมาลาจนนางวิมาลาทนไม่ไหวจึงได้แก่แหวนที่อยู่ในช่องหม้อออก พร้อมกับแกะฝ้ายันต์ที่ปิดไว้ ออกกลายร่างกลับเป็นจระเข้ดั้งเดิมเพื่อป้องกันมิให้สองนางเข้า ทำร้ายนางได้ ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

เมื่อพิจารณาจะเห็นได้ว่าลักษณะการแปลงกายในตอนนี้มี วัตถุประสงค์แปลงกายในด้านดี เพื่อความปลอดภัย และการแปลงกายในครั้งนี้สามารถ ที่จะจัดอยู่ในหมวด มนุษย์แปลงเป็นสัตว์ เพราะเนื่องจากในเวลานั้นนางวิมาลาซึ่งเป็นอยู่ในร่างมนุษย์ได้กลายร่างเป็นจระเข้ที่เป็นสัตว์ ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“คิดเอยคิดพลาง	นวลนางหุนหันหมันไฉ่
ลุกขึ้นเคื่องขัดสะบัดสไบ	ชี้หน้าว่าไปมิได้กลัว
เหวยอีตะเภาแก้วตะเภาทอง	พี่น้องอุบาทว์ชาติชั่ว
เหตุโหดโหดเขลาเฒ่ามัว	มึงมาเอาฝัวของมึงไป
ทีนี้กอดไว้มึงอย่าวาง	มึงเข้าคนละข้างอย่าห่างได้
ผลัดกันรีงรัดให้ถนัดใจ	อีหน้าไพร่สันดานมารยา
ว่าพลางนางหวนเข้าในห้อง	แก่แหวนในช่องเศศา
แล้วลอบเลิกยันต์มิทันช้า	โจนจากศาลาด้วยขัดใจ

ครั้นลงถึงพื้นพสุธา   ก็กลายเป็นกุมภาเติบโตใหญ่
พาดหางวัดแว้งว่องไว   เข้าไล่สองนางนารี

๗ 2 คำ ๗ รั้ว เข็ด

(บุษบา ประภาสพงศ์, 2540ก, หน้า 48)

1.3 สัตว์แปลงเป็นมนุษย์ ปราภฏอยู่ 1 เหตุการณ์ คือ

1.3.1 ตอนไกรทองพานางวิมาลาออกจากถ้ำ

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากนางวิมาลาได้หนีไกรทอง หลังจากที่โดนนางตะเภาแก้วนางตะเภาทองและบ่าวไพร่รุมทำร้าย จนต้องหนีกลับมาที่ถ้ำทิพย์ในแม่น้ำใหญ่ตามเดิม นั้น ร่างที่เป็นจระเข้ของนางวิมาลาก็กลายมาเป็นนางงามตามเดิมเพราะว่าเข้ามาอยู่ในถ้ำทิพย์ที่เป็นถ้ำวิเศษ

เมื่อพิจารณาจะเห็นได้ว่าลักษณะการแปลงกายในตอนนี้มีวัตถุประสงค์แปลงกายในด้านดี เพื่อความปลอดภัย และการแปลงกายในครั้งนี้สามารถที่จะจัดอยู่ในหมวด สัตว์แปลงเป็นมนุษย์ เพราะเนื่องจากในเวลานั้นนางวิมาลาซึ่งเป็นอมมนุษย์ได้แปลงกายเป็นนางมนุษย์เมื่อเข้าสู่ถ้ำแก้ววิเศษ ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“ครั้นถึงฝั่งคงคาก็ถาโถม   โดดโครมลงในแม่น้ำใหญ่
โบทหางวางว้ายว่องไว   ตรงไปสู่ที่ถ้ำทอง

๗ 2 คำ ๗ เข็ด

รูปร่างนางกลายเป็นมนุษย์   โหมงามบริสุทธิ์ผุดผ่อง
เดินพลางครวญคร่ำรำร้อง   เข้าไปในห้องแล้วโสภิ

๗ 2 คำ ๗ โอด

(บุษบา ประภาสพงศ์, 2540ก, หน้า 51)

เรื่องควา

เรื่องควา พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย จากการศึกษาบทละครนอกเรื่องควา พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยสามารถจัดรูปแบบของการแปลงกายที่ปรากฏอยู่ตามหมวดหมู่ ดังนี้

ลักษณะของการแปลงกายที่มีวัตถุประสงคในด้นดี

1. แปลงกายเพื่อความปลอดภัย

จากการทำการศึกษาบทนอกเรื่องคาวี ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ปรากฏการแปลงกายเพื่อปลอดภัยได้ดังนี้

1.1 มนุษย์แปลงเป็นวัตถุ ปรากฏอยู่ 1 เหตุการณ์คือ

1.1.1 ตอนท้าวสันนุราชชุบตัว

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากพหลวิชัยได้มาช่วยคาวีแล้ว จะเดินทางเพื่อไปช่วยนางจันทาคาและแก้แค้นคืน พหลวิชัยจึงออกอุบายแปลงกายเป็นคาบสแล้วเสกพระคาวีเป็นตุ๊กตาไสยยามไปเพื่อมิให้ใครเห็นพระคาวีและเพื่อความปลอดภัยของพระคาวีในการเดินทาง

เมื่อพิจารณาจะเห็นได้ว่าลักษณะการแปลงกายในตอนนี้มีวัตถุประสงค์แปลงกายในด้นดี เพื่อความปลอดภัย และการแปลงกายในครั้งนี้สามารถที่จะจัดอยู่ในหมวด มนุษย์แปลงเป็นวัตถุ เพราะเนื่องจากในเวลานั้นคาวีซึ่งเป็นมนุษย์ได้ถูกแปลงกายให้เป็นตุ๊กตา ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“พืดิจจำแลงแปลงองค์	เป็นคาบสรงค้มาแต่ป่า
จะแปลงตัวเจ้าเท่าตุ๊กตา	อยู่ในยามพียาจะพาไป
ว่าแล้วลับตาตั้งสติ	ตามลัทธินาจารย์สอนให้
โอมอ่านพระเวทเรื่องชัย	จำแลงแปลงได้ดั่งจินดา

๔ 4 คำ ๔ ๓ ๓ ๓

(บุษบา ประภาสพงศ์, 2540ข, หน้า 97)

ลักษณะของการแปลงกายที่มีวัตถุประสงคในด้นร้าย

1. แปลงกายเพื่อหลอกลวง

จากการทำการศึกษาบทนอกเรื่องคาวี พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ปรากฏการแปลงกายเพื่อหลอกลวงได้ ดังนี้

1.1 มนุษย์แปลงเป็นมนุษย์อื่น ปรากฏอยู่ 1 เหตุการณ์คือ

1.1.1 ตอนท้าวสันนุราชชุบตัว

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากพหลวิชัยได้มาช่วยควาวิแล้วจะเดินทางเพื่อไปช่วยนางจันสุดาและแก้แค้นคืน พหลวิชัยจึงออกอุบายแปลงกายเป็นคาบสแล้วเสกพระควาวิเป็นตุ๊กตาไสยยามไปเพื่อมิให้ใครเห็นพระควาวิและเพื่อความปลอดภัยของพระควาวิในการเดินทาง

เมื่อพิจารณาจะเห็นได้ว่าลักษณะการแปลงกายในตอนนี้มีวัตถุประสงค์แปลงกายในด้านร้าย เพื่อไปหลอกลวง และการแปลงกายในครั้งนี้อาจจะจัดอยู่ในหมวด มนุษย์แปลงเป็นมนุษย์เพราะเนื่องจากในเวลานั้นพหลวิชัยซึ่งเป็นมนุษย์ได้แปลงกายเป็นฤๅษีที่เป็นมนุษย์ ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“พืดัดจำแลงแปลงองค์	เป็นคาบสครุฑงศ์มาแต่ป่า
จะแปลงตัวเจ้าเท่าตุ๊กตา	อยู่ในยามพียาจะพาไป
ว่าแล้วหลับตาตั้งสติ	ตามลัทธิดาจารย์สอนให้
โอมอ่านพระเวทเรื่องชัย	จำแลงแปลงได้ดังจินดา

๑ 4 คำ ๑ ตระ

(นุสบา ประภาสพงศ์, 2540ข, หน้า 97)

เรื่องมณีพิชัย

เรื่องมณีพิชัย ของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย จากการศึกษาบทละครนอก เรื่องมณีพิชัย พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยสามารถจัดรูปแบบของการแปลงกายที่ปรากฏอยู่ตามหมวดหมู่ ดังนี้

ลักษณะของการแปลงกายที่มีวัตถุประสงค์ในด้านร้าย

1. แปลงกายเพื่อหลอกลวง

จากการทำการศึกษาบทละครนอกเรื่องมณีพิชัย ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ปรากฏการแปลงกายเพื่อหลอกลวงได้ ดังนี้

1.1 มนุษย์แปลงเป็นมนุษย์อื่น ปรากฏอยู่ 2 เหตุการณ์คือ

1.1.1 ตอนพระมณีพิชัยตามพราหมณ์ขอพระกลิ้งไปเป็นทาส

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากพราหมณ์ขอพระกลิ้งได้เข้าไปช่วยชีวิตนางจันทร์ได้สำเร็จแล้ว ได้ขอพระมณีพิชัยมาเป็นทาสออกจากเมืองกลับมาจนถึงศาลาพราหมณ์ขอพระกลิ้งคิดจะใคร่ล่องใจพระมณีพิชัยโดยแปลงกายมาเป็นสาวงามเพื่อล่องใจพระมณีพิชัย

เมื่อพิจารณาจะเห็นได้ว่าลักษณะการแปลงกายในตอนนี้มีวัตถุประสงค์แปลงกายในด้านร้าย เพื่อไปหลอกลวงและการแปลงกายในครั้งนี้จะจัดอยู่ในหมวด มนุษย์แปลงเป็นมนุษย์เพราะเนื่องมาจากในเวลานั้นพราหมณ์ขอพระกลิ้งซึ่งเป็นมนุษย์ได้แปลงกายนางขอพระกลิ้ง ที่เป็นมนุษย์ ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“เข้าลัดแฝงพุ่มพนาลี   มิให้พระมณีสงสัย
จึ่งร้ายเวทมหัศจรรย์   จำแลงแปลงได้ดั่งใจปอง

๑ 2 คำ ๑ ตระ

รูปทรงคงเป็นขอพระกลิ้ง	งามสิ้นสารพัดไม่ขัดข้อง
ผิวพรรณโสภาคย์ทาทอง	ผัดหน้าवलละของงอย
นุ่งโกสายุชะพัศตร์ผ้าทิพย์	ห่มสัทับทิมขลิบสุกใส
เข็มขัดประจำยามงามวิไล	สอดใส่สร้อยสะอึงพริ้งพราย
สวมกำไลใส่แหวนงูเพชร	แต่ละเม็ดค่าเมืองเรื่องฉาย
อรชรอ่อนแอ้นกริดกราย	ดำเนินเดินชายเข้ามา

๑ 6 คำ ๑ คุ้ยฉาย

(บุษบา ประภาสพงศ์, 2540ค, หน้า 50)

1.1.2 ตอนพระมณีพิชัยตามพราหมณ์ขอพระกลิ้งไปเป็นทาส

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากพราหมณ์ขอพระกลิ้งได้แปลงกายเป็นนางขอพระกลิ้งเข้าไปล่องใจพระมณีพิชัยแล้วก็ขู่พระมณีพิชัยว่าจะไปฟ้องพี่ชายข้อหาที่ว่าพระมณีพิชัยลวนลามนาง หลังจากทีนางได้ขู่พระมณีพิชัยเสร็จแล้ว ก็แอบเดินเข้าพุ่มไม้แปลงกลายกลับไปเป็นพราหมณ์ขอพระกลิ้งตามเดิม

เมื่อพิจารณาจะเห็นได้ว่าลักษณะการแปลงกายในตอนนี้มีวัตถุประสงค์แปลงกายในด้านร้าย เพื่อหลอกลวง และการแปลงกายในครั้งนี้จะจัดอยู่ใน

ที่จะจัดอยู่ในหมวด มนุษย์แปลงเป็นมนุษย์เพราะเนื่องจากในเวลานั้นนางย่อพระกลืนซึ่ง
เป็นมนุษย์ได้แปลงกายเป็นพราหมณ์ย่อพระกลืนที่เป็นมนุษย์ ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“เลี้ยวเข้าสู่มทุมพุ่มพง   แผงองค์ลับเนตรเชษฐา
สำรวมกายร้ายมนต์ของอินทรา   นฤมิตกายาทันใด

๑ 2 คำ ๑ ตระ

กลับเป็นเจ้าพราหมณ์ตามเดิม   จุณเจิมพักตราแจ่มใส
ออกจากสุมทุมพุ่มไม้   คลาไคลไปบรรณศาลา

๑ 2 คำ ๑ เพลงฝรั่ง

(บุษบา ประภาสพงศ์, 2540ค, หน้า 61)

เรื่องสังข์ทอง

เรื่องสังข์ทอง บทพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
จากการศึกษาบทละครนอกเรื่องสังข์ทอง พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธ-
เลิศหล้านภาลัยสามารถจัดรูปแบบของการแปลงกายที่ปรากฏอยู่ตามหมวดหมู่ ดังนี้

ลักษณะของการแปลงกายที่มีวัตถุประสงค์ในด้านดี

1. แปลงกายเพื่อไปหาคู่ครอง

จากการทำการศึกษาบทละครนอกเรื่องสังข์ทอง พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธ-
เลิศหล้านภาลัย ปรากฏการแปลงกายเพื่อหาคู่ครองได้ ดังนี้

1.1 อมนุษย์แปลงเป็นมนุษย์ ปรากฏอยู่ 2 เหตุการณ์คือ

1.1.1 ตอนพระสังข์ได้นางรจนา

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากทีนางรจนาและเจ้าเงาะ โคนขับไล่ไปอยู่
ปลายนา ทำให้นางรจนาโศกเศร้าเสียใจเป็นอย่างมาก เจ้าเงาะจึงได้ออกรูปกลายเป็น
พระสังข์ เข้ามาหาหานางรจนาเพื่อปลอบประโลมนางรจนาให้หายเศร้าใจ

เมื่อพิจารณาจะเห็นได้ว่าลักษณะการแปลงกายในตอนนี้มีวัตถุประสงค์
แปลงกายในด้านดี เพื่อหาคู่ครอง และการแปลงกายในครั้งนี้อาจจัดอยู่ในหมวด

อมมนุษย์แปลงเป็นมนุษย์เพราะเนื่องจากในเวลานั้นเจ้าเงาะซึ่งเป็นอมมนุษย์ได้ได้ถอดรูปกลายเป็นพระสังข์ที่เป็นมนุษย์ ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“ว่าพลางทางถอดเงาะเสีย   เอาซ่อนเมียวางไว้ในห้อง
รูปทรงโสภาคั่งทาทอง   ค่อยย่อมานั่งข้างหลังนาง
เห็นห่มผ้าสไบไหลพลิว   ทำย่นนิ้วจะจีที่สีข้าง
ทั้งกระโเอกระแอมแอมยิ้มพลาง   สะกิดนางให้รู้คุณนี้แน่”

(บุษบา ประภาสพงศ์, 2540ง, หน้า 179)

1.1.2 ตอนนางมณฑาทองกระท่อม

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า สาเหตุที่พระสังข์แปลงเป็นเงาะป่านั้นก็เพื่อที่จะหาคู่ครอง ซึ่งพระสังข์จะแปลงเป็นรูปทองก็ได้แต่ไม่ทำ เพราะต้องการลองใจคนที่จะมาเป็นคู่ครอง เมื่อถึงคราวมีข้าศึกมาประชิดติดเมืองให้มีการแข่งขันตีกลองเพื่อที่จะชิงเอาบ้านเมือง พระอินทร์จึงให้พระวิษณุกรรมนำเครื่องทรงมาให้พระสังข์ทรงใส่ตีกลอง พระสังข์จึงได้ถอดรูปเงาะออกแล้วเข้ามาเฝ้าท้าวสามลและนางมณฑาทอง พร้อมกับบอกสาเหตุของการแปลงกายให้ท้าวสามลกับนางมณฑาทองฟัง

เมื่อพิจารณาจะเห็นได้ว่าลักษณะการแปลงกายในตอนนี้มีวัตถุประสงค์แปลงกายด้านดี เพื่อไปหาคู่ครอง และการแปลงกายในครั้งนี้สามารถที่จะจัดอยู่ในหมวด อมนุษย์แปลงเป็นมนุษย์เพราะเนื่องจากในเวลานั้นเจ้าเงาะได้ถอดรูปกลายเป็นพระสังข์ซึ่งเป็นมนุษย์ ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“เมื่อนั้น   พระสังข์บังคมก้มหน้า
ยิ้มพลางทางทูลพ้อดา   ตัวข้านี้ชื่อพระสังข์ทอง
เป็นโอรสท้าวศวิมล   แจ้งความตามต้นที่หม่นหมอง
ซึ่งแปลงมาจะหาคู่ครอง   จงทราบฝ่าละอองบทมาลัย”

(บุษบา ประภาสพงศ์, 2540ง, หน้า 267)

2. แปลงกายเพื่อไปช่วยเหลือ

จากการทำการศึกษาบทนอกเรื่องสังข์ทอง พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ปรากฏการแปลงกายเพื่อไปช่วยเหลือได้ ดังนี้

2.1 อมนุษย์แปลงเป็นมนุษย์ ปรากฏอยู่ 1 เหตุการณ์คือ

2.1.1 ตอนนางพันธุรัตน์เลี้ยงพระสังข์

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากที่ท้าวภูงศกได้ส่งพระสังข์ใส่สำเภาทองคำลอยมาให้นางพันธุรัตน์ พร้อมกับมีราชสารมาถึงนางพันธุรัตน์ ให้รับเลี้ยงพระสังข์ไว้เป็นบุตรบุญธรรมเมื่อนางทราบข่าวเช่นนั้น จึงให้ทหารในเมืองรวมทั้งนางพันธุรัตน์ก็แปลงกายเป็นมนุษย์เพื่อที่จะได้ออกไปรับพระสังข์เข้ามาเลี้ยงไว้ในเมือง

เมื่อพิจารณาจะเห็นได้ว่าลักษณะการแปลงกายในตอนนี้มีวัตถุประสงค์แปลงกายในด้านดี เพื่อไปช่วยเหลือ และการแปลงกายในครั้งนี้สามารถที่จะจัดอยู่ในหมวด มนุษย์แปลงเป็นมนุษย์เพราะเนื่องจากในเวลานั้นนางพันธุรัตน์ซึ่งเป็นอมมุขย์ได้แปลงกายเป็นมนุษย์ ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“แล้วสั่งกุมภภัณฑ์ให้จัดแจง	ตกแต่งเร่งรัดอย่าช้าคขวาง
อีกทั้งข้าเฝ้าท้าวนาง	ต่างต่างแปลงฤทธิ์นิมิตกาย
ให้เป็นมนุษย์สุดสิ้น	ตรีสพลางเทพินผันผาย
เข้าที่นฤมิตบิดเบือนกาย	เฉิดฉายโสภากออ่างค์
ออกจากวังแก้วแพรวพรรณ	ก้านัลพรั่งพรูดูระหง
แห่แห่นแน่นอัศจรรย์ค์	เสนาพาลงไปคองคา”

(บุษบา ประภาสพงศ์, 2540ง, หน้า 101-102)

3. แปลงกายเพื่อความปลอดภัย

จากการทำการศึกษาบทนอกเรื่องสังข์ทอง พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ปรากฏการแปลงกายเพื่อปลอดภัยได้ ดังนี้

3.1 มนุษย์แปลงเป็นสัตว์ ปรากฏอยู่ 1 เหตุการณ์คือ

3.1.1 ตอนกำเนิดพระสังข์

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า พระสังข์มีกำเนิดเป็นหอยสังข์เพราะบุญบารมีของตนและหอยสังข์ที่พระสังข์ซ่อนตัวอยู่ภายในนั้นก็ยังเป็นที่กำลังเมื่อมีภัยมาถึงตัว

เมื่อพิจารณาจะเห็นได้ว่าลักษณะการแปลงกายในตอนนี้มีวัตถุประสงค์แปลงกายในด้านดี เพื่อความปลอดภัย และการแปลงกายในครั้งนี้สามารถที่จะจัดอยู่ในหมวด มนุษย์แปลงเป็นสัตว์เพราะเนื่องจากในเวลานั้นพระสังข์ซึ่งเป็นมนุษย์ได้แปลงกายเป็นหอยสังข์ที่เป็นสัตว์ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“เมื่อนั้น
มิได้ว้าวางบางเบา
เป็นกรรมตามทันพระมเหสี
ยามปลอดภัยตลอดพระอุกยา
มเหสีป่วนปั่นพระครรภ์เจ้า
เจ็บราวกับเขาผูกคร่าล่า
จะจากที่สมบัติวิวัฒนา
กุมารกำบังเป็นสังข์ทอง”
(บุษบา ประภาสพงศ์, 2540ง, หน้า 39)

3.2 มนุษย์แปลงเป็นอมมนุษย์ ปราบกฏอยู่ 1 เหตุการณ์คือ

3.2.1 ตอนพระสังข์หนีนางพันธุรัตน์

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า เมื่อพระสังข์ทราบข่าวนางพันธุรัตน์เป็นยักษ์ ด้วยความกลัวพระสังข์จึงได้ลงชุบตัวในบ่อทอง แล้วลักเอารูปเงาะสวมใส่ร้ายก็กลับกลายเป็นเงาะป่าพร้อมกับได้นำไม้เท้าวิเศษและสวมรองเท้าวิเศษเหาะหนีไป คังบทพระราชนิพนธ์

เมื่อมาพิจารณาจะเห็นได้ว่าลักษณะการแปลงกายในตอนนี้นั้นมีวัตถุประสงค์แปลงกายในด้านดี เพื่อความปลอดภัยและการแปลงกายในครั้งนี้นั้นสามารถที่จะจัดอยู่ในหมวด มนุษย์แปลงเป็นอมมนุษย์เพราะเนื่องจากในเวลานั้นพระสังข์ซึ่งเป็นมนุษย์ได้ใส่รูปเงาะจึงทำให้พระสังข์การเป็นเงาะที่เป็นอมมนุษย์ คังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“ครันคล้ายทุกข์ชุกคิดขึ้นมา จะอยู่ซ้าละนี้ก็มีไค
เกลือกว่ามารดามาแต่ไพร หนีไปไม่ทันจะเสียการ
เอารูปเงาะสวมองค์ทรงเข้าแล้ว ใส่เกือกแก้วถือไม้เท้าหาหาญ
เหาะขึ้นเวหาเห็นทะยาน ออกจากเมืองมารรีบมา”
(บุษบา ประภาสพงศ์, 2540ง, หน้า 120)

ลักษณะของการแปลงกายที่มีวัตถุประสงค์ในด้านร้าย

1. แปลงกายเพื่อหลอกลวง

จากการทำการศึกษาบทนอกเรื่องสังข์ทอง พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ปราบกฏการแปลงกายเพื่อหลอกลวงได้ ดังนี้

1.1 อมนุษย์แปลงเป็นมนุษย์ ปราภฏอยู่ 1 เหตุการณ์คือ

1.1.1 ตอนท้าวสามลให้ลูกเขยหาเนื้อหาปลา

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า เมื่อเงาะทราบข่าวว่าท้าวสามลได้ให้เขยทั้งหมดหาเนื้อหาปลาถ้าใครไม่ได้มาตามจำนวน 100 ตัว ที่กำหนดจะต้องโดนอาญา เจ้าเงาะจึงได้เหาะออกมาริมฝั่งแม่น้ำแล้วทำการถอดรูปกลายเป็นสังข์ทองนั่งทองคาถาเรียกปลา ในขณะที่นั้นหกเขยผ่านมาเห็นเข้านึกว่าเทวดาจึงได้เข้ามากราบไหว้และขอความช่วยเหลือจากพระสังข์พระสังข์จึงขอสั่งของแลกเปลี่ยนคือปลาจุมุกของหกเขยแลกกับปลาเพื่อนำไปถวายท้าวสามล

เมื่อพิจารณาจะเห็นได้ว่าลักษณะการแปลงกายในตอนนี้มีวัตถุประสงค์แปลงกายในด้านร้าย เพื่อหลอกลวง และการแปลงกายในครั้งนี้สามารถที่จะจัดอยู่ในหมวด อมนุษย์แปลงเป็นมนุษย์เพราะเนื่องจากในเวลานั้นเจ้าเงาะซึ่งเป็นอมนุษย์ได้ถอดรูปกลายเป็นพระสังข์ที่เป็นมนุษย์ ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“ครั้นถึงจึงลงหยุดนั่ง   ที่ร่มไทรใบบังสุริย์งาน
ถอดเงาะซ่อนเสียมัททันทาน   แล้วโอมอ่านมหาจินดามนต์

ฯ 4 คำฯ ตรี

(บุษบา ประภาสพงศ์, 2540ง, หน้า 198)

เรื่องอิเหนา

เรื่องอิเหนา พระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย จากการศึกษาบทละครเรื่องอิเหนา พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยสามารถจัดรูปแบบของการแปลงกายที่ปรากฏอยู่ตามหมวดหมู่ ดังนี้

ลักษณะของการแปลงกายที่มีวัตถุประสงค์ในด้านดี

1. แปลงกายเพื่อไปช่วยเหลือ

จากการทำการศึกษาบทละครเรื่องอิเหนา พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ปรากฏการแปลงกายเพื่อไปช่วยเหลือ ได้ดังนี้

1.1 อมนุษย์แปลงเป็นสัตว์ ปราภฏอยู่ 1 เหตุการณ์คือ

1.1.1 ตอนองค์ปะตาระกาหลาแปลงเป็นนกยูงมาล่อย่าหรีน

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากที่สี่ยะตราแปลงเป็นย่าหรีนแล้ว

องค์ปะตาระกาหลาสงสารสี่ยะตรา คิดใคร่ที่จะช่วยให้สี่ยะตราพบอิเหนาและสังคามาระตา และนางเคนหลงจึงได้แปลงกายเป็นนกยูงล่อย่าหรีนตามาจนเข้ามาสู่เมืองกาหลัง

เมื่อพิจารณาจะเห็นได้ว่าลักษณะการแปลงกายในตอนนี้มี วัตถุประสงค์แปลงกายในด้านดี เพื่อไปช่วยเหลือ และการแปลงกายในครั้งนี้สามารถที่จะจัดอยู่ในหมวด อมนุษย์แปลงเป็นสัตว์ เพราะเนื่องจากในเวลานั้นองค์ปะตาระกาหลา ซึ่งเป็นอมนุษย์ได้แปลงกายเป็นนกยูงที่เป็นสัตว์ ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“มาจะกล่าวบทไป	ถึงองค์ปะตาระกาหลา
ทิพอาสน์เคยอ่อนแต่ก่อนมา	กระด้างดั่งศิลาประหลาดใจ
จึงถึงครู่แจ้งประจักษ์	ว่าสี่ยะตราหลานรักพิสมัย
บัดนี้อวรณ์ร้อนฤทัย	จะเที่ยวไปตามสามสุริย์วงศ์
อย่าเลยจะช่วยนำจรัล	ให้ทั้งสี่พานพบสบประสงค์
คิดแล้วสุราฤทธิ์นิมิตองค์	เป็นบุหรนมยุเรศร่อนมาฯ”

๑ 6 คำ ๑ ตระ

(พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, 2547, หน้า 100)

เรื่องแก้วหน้าม้า

เรื่องแก้วหน้าม้า บทพระนิพนธ์ในกรมหลวงภูวเนตรนรินทร์ฤทธิ์ จากการศึกษา ละครนอกเรื่องแก้วหน้าม้าของบทพระนิพนธ์ในกรมหลวงภูวเนตรนรินทร์ฤทธิ์สามารถ จัดรูปแบบของการแปลงกายที่ปรากฏอยู่ตามหมวดหมู่ ดังนี้

ลักษณะของการแปลงกายที่มีวัตถุประสงค์ในด้านดี

1. แปลงกายเพื่อไปหาคู่ครอง

จากการทำการศึกษาบทนอกเรื่องแก้วหน้าม้า บทพระนิพนธ์ในกรมหลวง-
ภูวเนตรนรินทร์ฤทธิ์ปรากฏการแปลงกายเพื่อไปหาคู่ครองได้ ดังนี้

1.1 อมนุษย์แปลงเป็นมนุษย์ ปรากฏ 1 เหตุการณ์คือ

1.1.1 ตอนแก้วหน้าม้าแปลงกายเป็นหญิงงามชื่อนางมณี

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากที่นางแก้วหน้าม้าทราบข่าวว่าพระพินทอง
เสด็จเดินทางไปเมืองโรมวิถี เพื่อเข้าพิธีแต่งงานกับนางทัศนาลี นางแก้วหน้าม้าจึงได้ออก
ติดตาม พระพินทองไปจนถึงชายเมืองโรมวิถี แล้วจึงได้ถอดรูปม้ากลายเป็นสาวงาม
นามว่านางมณีเพื่อคัดกรอก้อยท่าพระพินทองผ่านมา

เมื่อพิจารณาจะเห็นได้ว่าลักษณะการแปลงกายในตอนนี้มี
วัตถุประสงค์แปลงกายในด้านดี เพื่อไปหาคู่ครอง และการแปลงกายในครั้งนี้สามารถที่
จะจัดอยู่ในหมวด อมนุษย์แปลงเป็นมนุษย์เพราะเนื่องจากในเวลานั้นแก้วหน้าม้าซึ่งเป็น
อมนุษย์ได้แปลงกายเป็นนางมณีที่เป็นมนุษย์ ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“ครั้นถึงจึงลงจากเรือน้อย   สุริย์ฉายบ่ายคล้อยเหลี่ยมไสล
ยอกรวันทาสูราลัย   ถอดรูปทราวม้วยจับปล้น

๔ 2 คำ ๔ รั้ว

กลายเป็นนารีศรีโสภา   พักตราพริ้งเพริศเฉิดฉิน
กรายกรอย่างเอื้องจรรจรัล   ผายผันเข้าสู่บุรีฯ”

(เรวดี ฐิตะโลहित และบุญเดือน ศรีวรรณ, 2544, หน้า 58)

2. แปลงกายเพื่อไปช่วยเหลือ

จากการทำการศึกษาบทนอกเรื่องแก้วหน้าม้า พระนิพนธ์ในกรมหลวงภูวเนตร-
นรินทร์ฤทธิ์ปรากฏการแปลงกายเพื่อไปช่วยเหลือได้ ดังนี้

2.1 อมนุษย์แปลงเป็นมนุษย์ ปรากฏ 1 เหตุการณ์คือ

2.1.1 ตอนพระฤทธิ์เล็งญาณเห็นให้นางแก้วไปช่วย

เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า หลังจากที่นางแก้วหน้าม้าได้คลอดลูกแล้วนำไปฝากไว้
กับพระฤทธิ์นั้น พระฤทธิ์เล็งเห็นด้วยญาณว่าพระพินทองมีภัย เพราะหลงเข้าไปในเมือง
ยักษ์ จึงให้นางแก้วหน้าม้าไปช่วยเหลือโดยการให้ฤทธิ์ของมีดพริ้วแปลงกายเป็นมานพ
เพื่อไปต่อสู้

เมื่อพิจารณาจะเห็นได้ว่าลักษณะการเปล่งกายในตอนนี้มี
วัตถุประสงค์เปล่งกายในด้านดี เพื่อไปช่วยเหลือ และการเปล่งกายในครั้งนี้สามารถที่
จะจัดอยู่ในหมวด อมนุษย์แปลงเป็นมนุษย์เพราะเนื่องจากในเวลานั้นแก้วหน้าม้าซึ่งเป็น
อมนุษย์ได้เปล่งกายเป็นมานพหนุ่มที่เป็นมนุษย์ ดังบทพระราชนิพนธ์ต่อไปนี้

“เมื่อนั้น	นางแก้วขึ้นชมสมประสงค์
รับร่ำมาพลงทางกราบลง	ยื่นองค์ลูกรู้ให้ตั้งใจปอง
ยกพร้าอาจารย์ขึ้นทูลเกล้า	ค่อยคลายความร้อนร่ำที่หม่นหมอง
ชูพลงทางนีกครีกรตรง	แปลงรูปนวลละอองทันใดฯ

ฯ 4 คำ ฯ

ร่างกายกลายเป็นมานพน้อย	แซมซ้อยโสภายจะหาไหน
กราบบาทดาบสยศไกร	แล้วคลาไคลมายังนาวาฯ”

(เรวดี จูฑะ โลหิต และบุญเตือน ศรีวรพจน์, 2544, หน้า 114)

สรุปการจำแนกวัตถุประสงค์ของการเปล่งกายในการแสดงละครไทย ที่พบใน
บทละครทั้ง 7 เรื่องได้ ดังนี้

1. เรื่องรามเกียรติ์ บทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก-
มหาราช สามารถจำแนกวัตถุประสงค์ของการเปล่งกายที่ปรากฏอยู่ในบทละครดังนี้

1.1 ลักษณะของการเปล่งกายที่มีวัตถุประสงค์ในด้านดี มี 14 เหตุการณ์ ดังนี้

1.1.1 การเปล่งกายเพื่อไปหาคู่ครอง มี 2 เหตุการณ์ คือ

1.1.1.1 มนุษย์แปลงเป็นอมนุษย์ ปรากฏอยู่ 1 เหตุการณ์

1.1.1.2 อมนุษย์แปลงเป็นมนุษย์ปรากฏอยู่ 1 เหตุการณ์

1.1.2 การเปล่งกายเพื่อไปช่วยเหลือมี 9 เหตุการณ์ คือ

1.1.2.1 อมนุษย์แปลงเป็นสัตว์ปรากฏอยู่ 2 เหตุการณ์

1.1.2.2 อมนุษย์แปลงเป็นอมนุษย์ ปรากฏอยู่ 6 เหตุการณ์

1.1.2.3 อมนุษย์แปลงเป็นวัตถุปรากฏอยู่ 1 เหตุการณ์

1.1.3 การเปล่งกายเพื่อความปลอดภัย มี 3 เหตุการณ์ คือ

1.1.3.1 สัตว์แปลงเป็นมนุษย์ ปรากฏอยู่ 1 เหตุการณ์

1.1.3.2 อมนุษย์แปลงเป็นสัตว์ ปรากฏอยู่ 1 เหตุการณ์

1.1.3.3 อมนุษย์ แปลงเป็นอมนุษย์ปรากฏอยู่ 1 เหตุการณ์

1.2 ลักษณะของการแปลงกายที่มีวัตถุประสงค์ในด้านร้าย มี 29 เหตุการณ์ ดังนี้

1.2.1 การแปลงกายเพื่อไปช่วยวน มี 1 เหตุการณ์ คือ

1.2.1.1 อมนุษย์แปลงเป็นมนุษย์ปรากฏอยู่ 1 เหตุการณ์

1.2.2 การแปลงกายเพื่อทำลาย มี 6 เหตุการณ์ คือ

1.2.2.1 มนุษย์แปลงเป็นอมนุษย์ ปรากฏอยู่ 1 เหตุการณ์

1.2.2.2 สัตว์แปลงเป็นอมนุษย์ ปรากฏอยู่ 1 เหตุการณ์

1.2.2.3 อมนุษย์แปลงเป็นสัตว์ปรากฏอยู่ 2 เหตุการณ์

1.2.2.4 อมนุษย์แปลงเป็นอมนุษย์ ปรากฏอยู่ 2 เหตุการณ์

1.2.3 การแปลงกายเพื่อหลอกลวง มี 22 เหตุการณ์ คือ

1.2.3.1 สัตว์แปลงเป็นมนุษย์ ปรากฏอยู่ 1 เหตุการณ์

1.2.3.2 สัตว์แปลงเป็นสัตว์ ปรากฏอยู่ 1 เหตุการณ์

1.2.3.3 อมนุษย์แปลงเป็นมนุษย์ปรากฏอยู่ 5 เหตุการณ์

1.2.3.4 อมนุษย์แปลงเป็นสัตว์ปรากฏอยู่ 7 เหตุการณ์

1.2.3.5 อมนุษย์แปลงเป็นอมนุษย์ ปรากฏอยู่ 8 เหตุการณ์

2. เรื่องไกรทอง บทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย สามารถจำแนกวัตถุประสงค์ของการแปลงกายที่ปรากฏอยู่ในบทละคร ดังนี้

2.1 ลักษณะของการแปลงกายที่มีวัตถุประสงค์ในด้านดี มี 3 เหตุการณ์ ดังนี้

2.1.1 การแปลงกายเพื่อความปลอดภัยมี 3 เหตุการณ์ คือ

2.1.1.1 มนุษย์แปลงเป็นมนุษย์อื่น ปรากฏอยู่ 1 เหตุการณ์

2.1.1.2 มนุษย์แปลงเป็นสัตว์ ปรากฏอยู่ 1 เหตุการณ์

2.2 ลักษณะของการแปลงกายที่มีวัตถุประสงค์ในด้านร้าย ไม่ปรากฏเหตุการณ์

3. เรื่องควาวิ บทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย สามารถจำแนกวัตถุประสงค์ของการแปลงกายที่ปรากฏอยู่ในบทละคร ดังนี้

3.1 ลักษณะของการแปลงกายที่มีวัตถุประสงค์ในด้านดี มี 1 เหตุการณ์ ดังนี้

3.1.1 การแปลงกายเพื่อความปลอดภัย คือ

3.1.1.1 อมนุษย์แปลงเป็นวัตถุ ปรากฏอยู่ 1 เหตุการณ์

3.2 ลักษณะของการแปลงกายที่มีวัตถุประสงค์ในด้านร้าย มี 1 เหตุการณ์ ดังนี้

3.2.1 การแปลงกายเพื่อหลอกลวง คือ

3.2.1.1 มนุษย์แปลงเป็นมนุษย์อื่น ปรากฏอยู่ 1 เหตุการณ์

4. เรื่องมณีพิชัย บทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย สามารถจำแนกวัตถุประสงค์ของการแปลงกายที่ปรากฏอยู่ในบทละคร ดังนี้

4.1 ลักษณะของการแปลงกายที่มีวัตถุประสงค์ในด้านดี ไม่ปรากฏเหตุการณ์

4.2 ลักษณะของการแปลงกายที่มีวัตถุประสงค์ในด้านร้าย มี 2 เหตุการณ์ ดังนี้

4.2.1 การแปลงกายเพื่อหลอกลวง มี 2 เหตุการณ์คือ

4.2.1.1 มนุษย์แปลงเป็นมนุษย์อื่น ปรากฏอยู่ 2 เหตุการณ์

5. เรื่องสังข์ทอง บทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย สามารถจำแนกวัตถุประสงค์ของการแปลงกายที่ปรากฏอยู่ในบทละคร ดังนี้

5.1 ลักษณะของการแปลงกายที่มีวัตถุประสงค์ในด้านดี มี 4 เหตุการณ์ ดังนี้

5.1.1 การแปลงกายเพื่อไปหาคู่ครองมี 2 เหตุการณ์ คือ

5.1.1.1 อมนุษย์แปลงเป็นมนุษย์ปรากฏอยู่ 2 เหตุการณ์

5.1.2 การแปลงกายเพื่อไปช่วยเหลือ มี 1 เหตุการณ์ คือ

5.1.2.1 อมนุษย์แปลงเป็นมนุษย์ปรากฏอยู่ 1 เหตุการณ์

5.1.3 การแปลงกายเพื่อความปลอดภัย มี 1 เหตุการณ์ คือ

5.1.3.1 มนุษย์แปลงเป็นสัตว์ ปรากฏอยู่ 1 เหตุการณ์

5.2 ลักษณะของการแปลงกายที่มีวัตถุประสงค์ในด้านร้าย มี 1 เหตุการณ์ ดังนี้

5.2.1 การแปลงกายเพื่อหลอกลวง มี 1 เหตุการณ์ คือ

5.2.1.1 อมนุษย์แปลงเป็นมนุษย์ ปรากฏอยู่ 1 เหตุการณ์

6. เรื่องอิเหนา บทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย สามารถจำแนกวัตถุประสงค์ของการแปลงกายที่ปรากฏอยู่ในบทละคร ดังนี้

6.1 ลักษณะของการแปลงกายที่มีวัตถุประสงค์ในด้านดี มี 1 เหตุการณ์ ดังนี้

6.1.1 การแปลงกายเพื่อไปช่วยเหลือ มี 1 เหตุการณ์ คือ

6.1.1.1 อมนุษย์แปลงเป็นสัตว์ปรากฏอยู่ 1 เหตุการณ์

6.2 ลักษณะของการแปลงกายที่มีวัตถุประสงค์ในด้านร้าย (ไม่ปรากฏเหตุการณ์)

7. เรื่องแก้วหน้าม้า บทพระนิพนธ์ในกรมหลวงวงษาณรงค์นรินทร์ฤทธิ์ สามารถ
จำแนกวัตถุประสงค์ของการแปลงกายที่ปรากฏอยู่ในบทละคร ดังนี้

7.1 ลักษณะของการแปลงกายที่มีวัตถุประสงค์ในด้านดี มี 2 เหตุการณ์ ดังนี้

7.1.1 การแปลงกายเพื่อไปหาคู่ครองมี 1 เหตุการณ์คือ

7.1.1.1 อมนุษย์แปลงเป็นมนุษย์ ปรากฏอยู่ 1 เหตุการณ์

7.1.2 การแปลงกายเพื่อไปช่วยเหลือมี 1 เหตุการณ์คือ

7.1.2.1 อมนุษย์แปลงเป็นมนุษย์ปรากฏอยู่ 1 เหตุการณ์

7.2 ลักษณะของการแปลงกายที่มีวัตถุประสงค์ในด้านร้าย (ไม่ปรากฏเหตุการณ์)